

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Bakalářská práce

**Recyklační návyky studentů na vietnamské univerzitě
Ton Duc Thang v Ho Či Minově městě**

Anežka BÍMOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Simona ŠAFARÍKOVÁ, Ph.D.

MEZINÁRODNÍ ROZVOJOVÁ STUDIA 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Recyklační návyky studentů na Vietnamské univerzitě Ton Duc Thang v Ho Či Minově městě“ vypracovala samostatně pod dohledem vedoucí práce Mgr. Simony Šafaříkové, Ph.D. a s použitím uvedených pramenů, které jsou sepsány v seznamu literatury.

.....

Podpis

Poděkování

Chtěla bych moc poděkovat své vedoucí práce Mgr. Simoně Šafaříkové, Ph.D. za všechny její cenné rady, neustále konzultace, a hlavně obrovskou trpělivost, kterou se mnou měla při tvorbě této práce. Děkuji také Univerzitě Palackého v Olomouci za zprostředkování studia ve Vietnamu na univerzitě Ton Duc Thang, díky čemuž jsem měla možnost poznat tamní život, kulturu, spoustu úžasných lidí, a hlavně zrealizovat tento výzkum. Také bych chtěla poděkovat všem studentům na univerzitě Ton Duc Thang, kteří se zúčastnili mého výzkumu a poskytli mi cenné informace, bez kterých bych tuto práci nemohla dokončit.

Děkuji své rodině a přátelům za neuvěřitelnou podporu od počátku mé cesty do Vietnamu až po finální úpravy v bakalářské práci. Jsem moc vděčná za jejich pomoc, lásku, trpělivost a oporu kterou jsem ve všech měla.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Anežka BÍMOVÁ**
Osobní číslo: **R17599**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Téma práce: **Přístup k recyklaci a recyklační návyky studentů na Univerzitě Ton Duc Thang ve Vietnamu.**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Tato bakalářská práce se zaměřuje na recyklační návyky studentů z univerzity Ton Duc Thang sídlící v Ho Či Minově městě na jihu Vietnamu. Ve své práci popisují odpadové hospodářství, podmínky a regulace ve Vietnamu a také v Ho Či Minově městě. Bakalářská práce zkoumá recyklační návyky studentů univerzity Ton Duc Thang a recyklační podmínky v univerzitním kampusu. V práci jsou použity kvalitativní metody (rozhovory a pozorování).

Rozsah pracovní zprávy: **10 – 15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

BOOKS: MYERS, S. (2014). Environmental Issues and Solutions: A modular Approach. Belmont: Yolanda Cossio. DUŠKOVÁ, L., ŠAFAŘÍKOVÁ, S. (2015). Kvalitativní metody pro rozvojová studia. Univerzita Palackého: Olomouc. ARTICLES: NGOC NGUYEN, U., SCHNITZER, H.(2009). Sustainable solutions for solid waste management in Southeast Asian countries. Graz University: Graz. PHAM PHU, S. T. (2018). Waste recycling system for a tourism city in Vietnam: Situation and sustainable strategy approach – Case study in Hoi An city, Vietnam. VICENTE-MOLINA M.A., FERNANDEZ-SAINZ, A., (2013). Environmental knowledge and other variables affecting pro-environmental behaviour: comparison of university students from emerging and advanced countries. WUST, S., Bolay J., NGOC DU, T. T. (2002). Metropolization and the ecological crisis: precarious settlements in Ho Chi Minh City, Vietnam.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Simona Šafaříková, Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 10. dubna 2019
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2021

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 14. ledna 2021

Abstrakt

Tento výzkum je zaměřen na recyklační návyky studentů na univerzitě Ton Duc Thang v Ho Či Mínově městě. Vietnam od konce 80. let prošel rychlým rozvojem, který kromě ekonomické prosperity přinesl také mnoho negativních aspektů. Vietnamská socialistická republika se v současnosti potýká s obrovským nárůstem odpadu, kvůli nedostatečnému technickému a odpadovému zázemí nemá kapacity se s přebytky ekologicky šetrně vypořádat. Nedostatečné odpadové hospodářství způsobuje, že se znečištění dostává do vody anebo končí v přírodě, kde kontaminuje okolní krajinu.

Výzkumná část práce se zabývá hledáním odpovědí na dvě hlavní výzkumné otázky, které se zaměřují na recyklační návyky univerzitních studentů a na podmínky, které k recyklaci mají. Výsledky výzkumu přinesly zjištění, že recyklace mezi studenty není chápána v „západním“ smyslu, ale je vnímána skrze koncept reuse čili znovu používání, případně vyrábění něčeho nového, lepšího. Na základě výsledků lze říct, že podmínky pro recyklaci na univerzitě Ton Duc Thang téměř neexistují a k třídění pevného odpadu nedochází. Nicméně odpad bývá obvykle druhotně selektován sběrači odpadu. Na základě analýzy fokusních skupin jsem se dozvěděla, jaká je motivace studentů recyklovat, jaké mají povědomí o recyklaci, kde znalosti o třídění odpadu získávají, jaké vlivy jejich chování ovlivňují, jaké jsou jejich spotřební návyky, jaké mají podmínky pro recyklaci, a nakonec jaké jsou jejich návrhy na zlepšení nejen v kampusu ale i u nich doma.

Klíčová slova: Recyklační návyky, recyklace, třídění odpadu, recyklační podmínky, recyklační faktory, univerzitní studenti, univerzita Ton Duc Thang, Ho Či Mínovo město, Vietnam

Abstract

This research focuses on the recycling habits of students at Ton Duc Thang University in Ho Chi Minh City. Vietnam has undergone rapid development since the late 1980s, which, in addition to economic prosperity, has also brought many negative aspects. The Socialist Republic of Vietnam is currently facing a huge increase in waste, and due to insufficient technical and waste facilities, it does not have the capacity to deal with trash in an environmentally friendly manner. Insufficient waste management causes pollution to enter the water or end up in nature, where it contaminates the surrounding landscape.

The research part of the thesis deals with the search for answers to two main research questions, which focus on the recycling habits of university students and the conditions which they have for recycling. The results of the research brought an interesting finding that recycling among students is not understood in the "Western" sense, but is perceived through the concept of reuse, re-use or production of something new, something better. During the research, I observed and collected data to find that the conditions for recycling at Ton Duc Thang University are almost non-existent and that solid waste is not sorted, waste is usually secondarily collected by waste pickers.

With the help of focus groups, I learned what is the motivation of students to recycle, if they are aware of recycling, where they gain knowledge about waste sorting, what influences their behavior, what are their consumption habits, what recycling conditions they have, and finally what are their suggestions to improve it not only on campus but also at home.

Keywords: Recycling behaviour, recycling, waste sorting, recycling conditions, recycling factors, university students, Ton Duc Thang University, Ho Chi Minh City, Vietnam

Obsah

Seznam obrázků, tabulek a grafů	10
Obrázky	10
Tabulky	10
Grafy	10
Seznam zkratk	11
1. Úvod	12
2. Cíle a metody práce.....	13
Hlavní a vedlejší otázky pro celý výzkum.....	13
3. Teoretická část.....	14
3.1. Recyklace v teorii	14
3.1.1. Odpad.....	14
3.1.2. 3R (Reduce, Reuse, Recycle)	16
3.1.3. Recyklace.....	19
3.1.4. Recyklační návyky.....	21
3.2. Socialistická republika Vietnam	24
3.2.1. Historické pozadí.....	27
3.2.2. Odpadové hospodářství ve Vietnamu.....	31
3.2.3. Ho Či Minovo město (HCMC)	37
3.2.4. Univerzita Ton Duc Thang (TDTU).....	41
4. Metody výzkumu.....	43
4.1. Typ výzkumu	43
4.2. Výzkumný vzorek	44
4.3. Časový rámec výzkumu	45
4.4. Metody sběru dat	46
4.5. Analýza	48
4.6. Kvalita výzkumu a limity	50
4.7. Etika.....	51
5. Výsledky, diskuse a doporučení	52
5.1. HVO: Jaké jsou recyklační návyky studentů TDTU?.....	54
5.1.1. Reuse (znovupoužití)	54
5.1.2. Povědomí.....	57
5.1.3. Spotřební návyky	59
5.2. HVO: Jaké faktory ovlivňují recyklování studentů TDTU?.....	63
5.2.1. Získané znalosti	63

5.2.2. Vlivy podmiňující recyklaci	65
5.2.4. Motivace.....	68
5.2.4. Podmínky pro recyklaci	71
5.3. Návrhy na zlepšení	74
6. Závěr.....	76
Seznam literatury	78
Knižní zdroje	78
Online publikace.....	79
Internetové zdroje.....	82
Přílohy	84

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázky

Obrázek 1: 3R (Zdroj: vlastní, 2021).....	16
Obrázek 2: 5R (Zdroj: vlastní, 2021).....	17
Obrázek 3: Hierarchická pyramida 5R (Zdroj: vlastní, 2021)	18
Obrázek 4: Mapa Vietnamu (Zdroj: Wikimedia, 2001).....	24
Obrázek 5: Pohled na nově vystavěnou část v HCMC, district 9, spolu s Landmarkem 81, 14. nejvyšší budovou na světě (Zdroj: vlastní, 2019).....	37
Obrázek 6: Večerní sběr odpadu (Zdroj: vlastní, 2019).....	39
Obrázek 7: Umístění hlavních skládek v okolí HCMC (Zdroj: SCHNEIDER A KOL., 2017).....	40
Obrázek 8: Nástěnka věnovaná tématům ekologie (Zdroj: vlastní, 2019).....	42
Obrázek 9: Obvyklý odpad vzniklý studentským obědem s sebou na TDTU (Zdroj: vlastní, 2019).....	60

Tabulky

Tabulka 1: Seznam respondentů. (Zdroj: vlastní, 2021).....	44
Tabulka 2: Časový rámec výzkumu (Zdroj: vlastní, 2021)	45

Grafy

Graf 1: Produkce odpadu v Jihoovýchodní Asii (Zdroj: UNEP, 2017).....	31
Graf 2: Složení pevného odpadu ve Vietnamu (Zdroj: UNEP, 2017).....	32
Graf 3: Tok pevného odpadu v HCMC (Zdroj: vlastní – převzato z anglického originálu (SCHNEIDER, 2017), 2021).....	38
Graf 4: Kategorie a podkategorie výzkumu (Zdroj: vlastní, 2021).....	53
Graf 5: Kategorie Reuse (Zdroj: vlastní, 2021).....	54
Graf 6: Kategorie Povědomí (Zdroj: vlastní, 2021).....	57
Graf 7: Kategorie Spotřební návyky (Zdroj: vlastní, 2021).....	59
Graf 8: Kategorie Získané znalosti (Zdroj: vlastní, 2021).....	63
Graf 9: Kategorie Vlivy podmiňující recyklaci (Zdroj: vlastní, 2021).....	65
Graf 10: Kategorie Motivace (Zdroj: vlastní, 2021).....	68
Graf 11: Kategorie Podmínky pro recyklaci (Zdroj: vlastní, 2021)	71
Graf 12: Kategorie Návrhy na zlepšení (Zdroj: vlastní, 2021).....	74

Seznam zkratek

ARWU	Žebříček univerzit vydáván na univerzitě Jiaotong v Šanghaji (Academic Ranking of World Universities)
ASEAN	Sdružení národů Jihovýchodní Asie (Association of South East Asian Nations)
EPA	Agentura pro ochranu životního prostředí (Environmental Protection Agency)
HCMC	Ho Či Minovo město (Ho Chi Minh City)
IPCC	Mezivládní panel pro změnu klimatu (Intergovernmental Panel on Climate Change)
MONRE	Ministerstvo přírodních zdrojů a životního prostředí Socialistické republiky Vietnam (Ministry of Natural Resources and Environment)
MZP	Ministerstvo životního prostředí České republiky
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
OHI	Ocean Health Index
OSN	Organizace spojených národů
SPČR	Svaz průmyslu a dopravy České republiky
TDTU	Ton Duc Thang University
ULSF	University Leaders for a Sustainable Future
UNEP	Program OSN pro životní prostředí
VND	Vietnamský dong
VSR	Vietnamská socialistická republika
VUSTA	Vietnamský svaz pro vědu a technologii
WB	Světová banka
3R	Reduce, Reuse, Recycle
5R	Refuse, Reduce, Reuse, Recycle, Rot

1. Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje fenoménu recyklace a recyklačních návyků, konkrétně se zaměřením na studenty univerzity Ton Duc Thang, sídlící v Ho Či Minově městě ve Vietnamu. Metodologická část práce vychází z mých vlastních zkušeností, pozorování a kvalitativního výzkumu, kde analyzuji podmínky k recyklaci a recyklační chování studentů nejen v univerzitním, ale také v domácím prostředí. Chování je reakcí na konkrétní situaci a způsob, jakým člověk jedná nebo se chová zejména vůči ostatním. Každý stát, kraj, nebo rodina se svými návyky liší od ostatních. V případě, že porovnáváme sociální vrstvy, etnické skupiny či dokonce celé kultury, mohou být některé rozdíly markantní. Celý život jsou lidé ovlivňováni prostředím, kulturou, náboženstvím, společností či politickou situací v místě, kde vyrůstají a žijí. Návyky se mění celý život a formují se s každou novou zkušeností. Nejen naše životy, ale také planeta se mění a lidé by na tuto změnu měli reagovat. Odpovědět na ekologické problémy, pokusit se jim porozumět a vyhodnotit dopad člověka na životní prostředí, a především převzít odpovědnost za své činy. I když je svět globalizovaný a tok informací roste exponenciálně, růst ekologických znalostí postupuje po celém světě lineárně.

Ve Vietnamu jsem žila téměř rok a během té doby jsem byla svědkem skutečných rozdílů v lidském chování v každém aspektu života, od individuálního chování až k různorodému přístupu k životnímu prostředí. Za dvě desetiletí se Vietnam stihl industrializovat a výrazně snížit chudobu, bohužel v tomto procesu bylo životní prostředí na úkor blaha lidí opomíjeno a částečně obětováno. Nicméně odpadová situace ve městě není jen problémem nedostatečných politik, ale také – a především – způsobena jednáním lidí, proto je má bakalářská práce zaměřena na recyklační návyky vietnamských studentů. Univerzita byla vhodným místem pro mé pozorování a výzkum, protože se nachází v největším a nejrychleji se rozvíjejícím průmyslovém městě ve Vietnamu a dokonale ukazuje, jak může rychlý ekonomický růst přinášet ještě rychlejší ekologickou degradaci. Jako studentka na univerzitě Ton Duc Thang jsem měla možnost strávit spoustu času v univerzitním kampusu, vytvořit si přátelství s mnoha vietnamskými studenty a poznat vietnamskou kulturu a návyky. Mým cílem bylo zjistit důvody recyklačního chování a přístupu k životnímu prostředí studentů, kteří mají k informacím o ekologii díky univerzitě přístup. Dle ULSF (2001) jsou právě studenti vysokých škol ti, kteří tvoří budoucnost a musí jim být poskytnuta odborná znalost a touha vytvořit udržitelnou budoucnost.

2. Cíle a metody práce

Záměrem tohoto výzkumu je analyzovat recyklační návyky a povědomí studentů TDTU o recyklaci a jejich podmínkách nejen v kampusu.

Hlavní a vedlejší otázky pro celý výzkum

Jaké jsou recyklační návyky studentů TDTU?

Jak studenti recyklují v kampusu?

Jak studenti recyklují mimo kampus?

Jaké faktory ovlivňují recyklování studentů TDTU?

Jaké jsou podmínky recyklování v kampusu?

Jaké jsou nápady studentů ke zlepšení recyklace na TDTU?

Toto téma jsem si zvolila proto, že mě zajímal pohled vietnamských studentů na recyklaci, jejich recyklační návyky a motivace třídít odpad. Ve výzkumu jsem se zaměřila na vysokoškolské studenty univerzity Ton Duc Thang, obzvláště na ty, kteří studují obor turismus a anglický jazyk. Kromě toho jsem se chtěla dozvědět, jaké podmínky pro třídění univerzita a Ho Či Minovo město nabízí. V druhé části bakalářské práce (viz kapitola 4. Metodologie výzkumu) rozebírám metody výzkumu do větších detailů.

3. Teoretická část

V teoretické části práce poskytuji základní přehled zahrnující obecné informace nutné k pochopení kontextu této práce. V první polovině seznamuji s obecnou definicí odpadu spolu s konkrétními příklady a čísly vyprodukovaného odpadu na území Vietnamu. Poté se zaměřuji na definici recyklace spolu se seznámením s recyklační teorií 3R, která v sobě nese důležité pojmy, jako jsou Reduce, Reuse, Recycle (neboli snížení, znovupoužití a recyklace). S předešlým konceptem jsou úzce spjaty recyklační návyky, jejichž pochopení je nezbytné pro porozumění celé práce. V druhé polovině teoretické části podávám stručné informace o konkrétní lokalitě, kde výzkum probíhal. Pojednávám o politické a geografické stránce Vietnamu a dále o historickém pozadí. Nakonec v práci více přiblížím Univerzitu Ton Duc Thang sídlící v Ho Či Minově městě a tamní recyklační podmínky.

3.1. Recyklace v teorii

V této kapitole přibližuji informace týkající se odpadu a odpadové situace ve světě. Poté popisuji teorii 3R, v níž se blíže zaměřuji na pojem recyklace. Nakonec definuji pojem recyklační návyk a faktory ovlivňující tento přístup.

3.1.1. Odpad

K tomu, abychom porozuměli následující kapitole, je třeba definovat termín odpad. Odpadem může být každý materiál, látka či předmět, kterého se člověk zbavuje, anebo má v plánu se zbavit. (BROŽOVÁ A KOL., 2014) Odpad lze dělit z hlediska různých vlastností (podle původu, nebezpečnosti, skupenství). Dle skupenství jej lze rozdělit na tři základní typy, a to plynné odpady, pevné anebo kapalné. Ve své práci se zaměřuji hlavně na pevný odpad, protože se jedná o nejčastější formu odpadu. Skládá se ze všech vyřazených materiálů, organických nevyjímaje. (BEŇO A KOL., 2011) Obvykle se rozděluje na dva základní druhy. Prvním je průmyslový pevný odpad, který vzniká v průmyslových odvětvích zaměřujících se na služby, při výrobních procesech a také při těžbě. Druhým typem je komunální odpad, který vzniká nejčastěji v domácnostech a na pracovištích. V posledních několika letech narůstá množství elektronického odpadu.

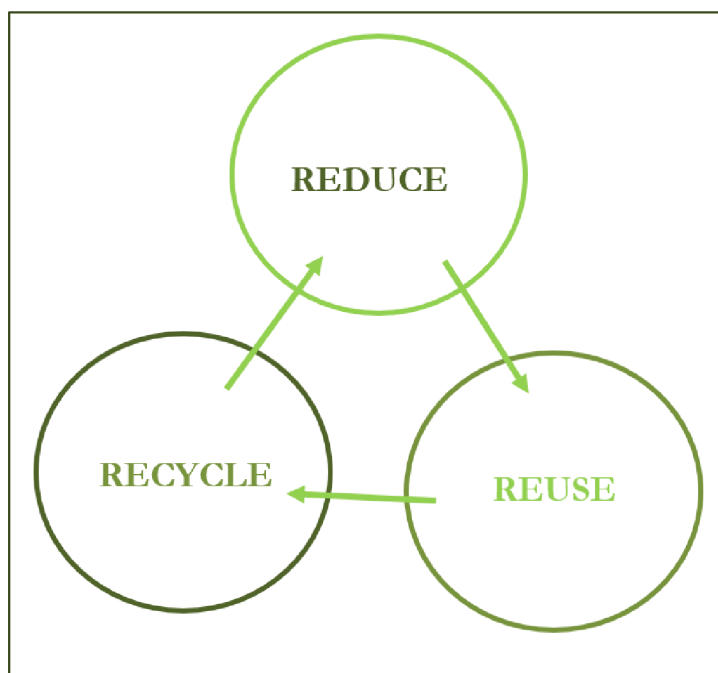
Lidé vyhazují televizory, počítače, telefony a další elektronická zařízení, která představují ztrátu cenných zdrojů, které by mohly být obnoveny. Většina tohoto elektronického odpadu obsahuje toxické kovy, které mohou končit ve vzduchu, vodě a půdě a případně v našich tělech či tělech jiných živočichů. (MYERS, 2014) Globální produkce odpadu je zásadní otázkou kvality životního prostředí. Se zvyšujícím se počtem obyvatel a mírou využívání zdrojů na osobu, roste také produkce odpadů. Většina těchto přebytků, které produkujeme, v konečném důsledku znečišťuje půdu, vzduch a vodu, což jsou faktory, na kterých jsme závislí ve vztahu k udržení našeho zdraví, pohody, životního stylu a ekonomiky. (MYERS, 2014) Globální odpad narůstá rychle. Každým dnem je vytvářeno obrovské množství pevných a kapalných přebytků, z nichž značná část vzbuzuje velké obavy. Jde o odpad, který je nebezpečný, zápalný, žíravý, reaktivní či výbušný nebo také toxický. Například rozpouštědla a syntetické organické chemikálie, jako jsou pesticidy a herbicidy. (CUNNINGHAM, 2005)

Dalším velkým celosvětovým problémem v produkci pevného odpadu je plast. Dle Ocean Health Index (2020) se ročně jedná až o zhruba 300 milionů tun plastu, přičemž pouze 10 % se z celého množství recykluje. Velké množství odpadu nejen že se hromadí na skládkách a toxikuje půdu, ale také končí v jezerech, řekách a mořích. Velkým problémem se stává hlavně výskyt plastu v oceánech, který tvoří zhruba 75 % veškerého mořského odpadu. (OHI, 2020) Společně se zbylými 25 % odpadu vznikají v oceánech obrovské vířící masy, které se kumulují a vznikají doslova „ostrovy“ odpadů. Nejznámější je Velká tichomořská odpadková skvrna, kterou někteří odhadují alespoň na velikost státu Texas. (MYERS, 2014, s. 382) Dle organizace Ocean Conservancy (2020) se odhaduje, že každý rok putuje do oceánu zhruba 8 milionů tun plastu. Z toho zhruba 80 % mořského odpadu pochází z pevniny a dalších 20 %, čili přibližně 636 000 tun ročně, pochází z oceánských plavidel. Během posledních 10 let bylo v Cleanups¹ nalezeno přes 52,9 milionů cigaret a filtrů, 14,7 milionů obalů na potraviny, 14,5 milionů víček, 10 milionů plastového nádobí, 9,5 milionů plastových lahví na nápoje a kolem 7,8 milionů plastových tašek. Tato čísla poukazují na hrozbu, se kterou se můžeme na Zemi v následujících dekadách potýkat, pokud se s vyprodukovanými odpady nenaučíme lépe zacházet.

¹ Jedná se o plovoucí objekt, který je používán ke sběru plovoucích plastů na hladině moří a oceánů, přičemž je navržen tak, aby neohrožoval podmořský svět. <https://theindexproject.org/stories/the-ocean-cleanup-array>

3.1.2. 3R (Reduce, Reuse, Recycle)

V této části se zaměřuji na teorii 3R (viz obrázek 1), která úzce souvisí s mým výzkumem a nejlépe vystihuje možné přístupy k odpadům nejen jednotlivců, ale i domácností. Rozhodla jsem se zachovat původní anglické názvy, aby zkratka 3R zůstala v plném znění a nebyla pozměněna překladem. Pro další pochopení je třeba popsat jednotlivé pojmy:

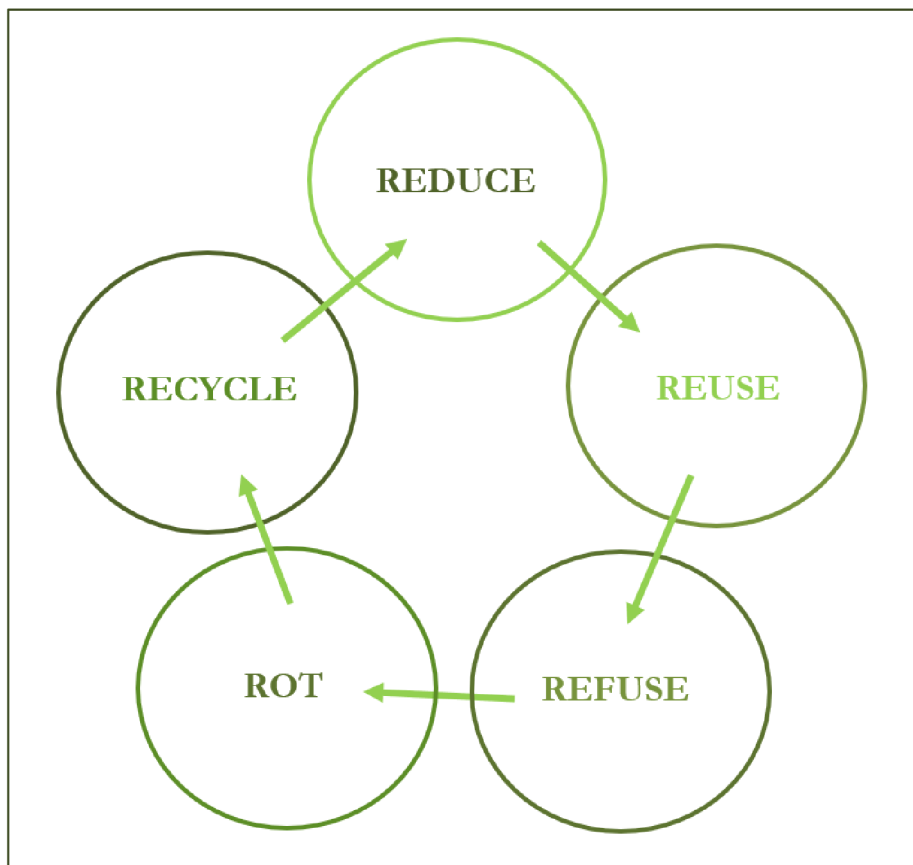

Obrázek 1: 3R (Zdroj: vlastní, 2021)

- I. Reduce: neboli snižování či redukce je proces, který se zakládá na celkovém snížení spotřeby plastů. Lze tedy jednoduše říct, že tento termín znamená „nakup pouze to, co opravdu potřebuješ“. Pokud snížíme své nároky na spotřebu, nemusíme se dostávat k dalším krokům, jako je například recyklace, neboť žádný odpad ani nevyprodukujeme. (ABDUL-RAHMAN, WRIGHT, 2014)
- II. Reuse: tento pojem lze přeložit nejlépe jako znovupoužití. Můžeme si pod tímto termínem představit více situací. Reuse chápeme ve smyslu opětovného použití nějakého materiálu ke stejnému účelu, pro který byl původně použit. (TERRACYCLE, 2020) Například když si koupíme kelímek s kávou a druhý den si zajdeme pro svůj oblíbený nápoj s tím stejným, již použitým kelímkem. Pojem Reuse lze také chápat ve více kreativním smyslu, kdy z použitého výrobku vytvoříme něco zcela nového.

Například když si koupíme kávu s sebou a kelímek, který nám zbude, nevyhodíme, ale použijeme jako stojánek na tužky. Reuse je v současnosti poměrně populární pojem, který se šíří také skrze virtuální svět, kde existuje mnoho návrhů na výrobky z již použitých materiálů.²

- III. Recycle: recyklace je v současnosti celkem známým termínem, se kterým se v běžném životě setkáváme velmi často. V České republice má pravděpodobně většina lidí recyklaci spojenou se žlutým kontejnerem. Nicméně stejně jako Reuse lze i tento termín chápat z více pohledů (viz kapitola 3.1.3. Recyklace). Hlavní rozdíl, který Recycle odděluje od Reuse je ten, že v tomto případě je před opětovným použitím materiálu produkt zničen (recyklován) a poté až znovu použit. (ABDUL-RAHMAN, WRIGHT, 2014)

Obrázek 2: 5R (Zdroj: vlastní, 2021)

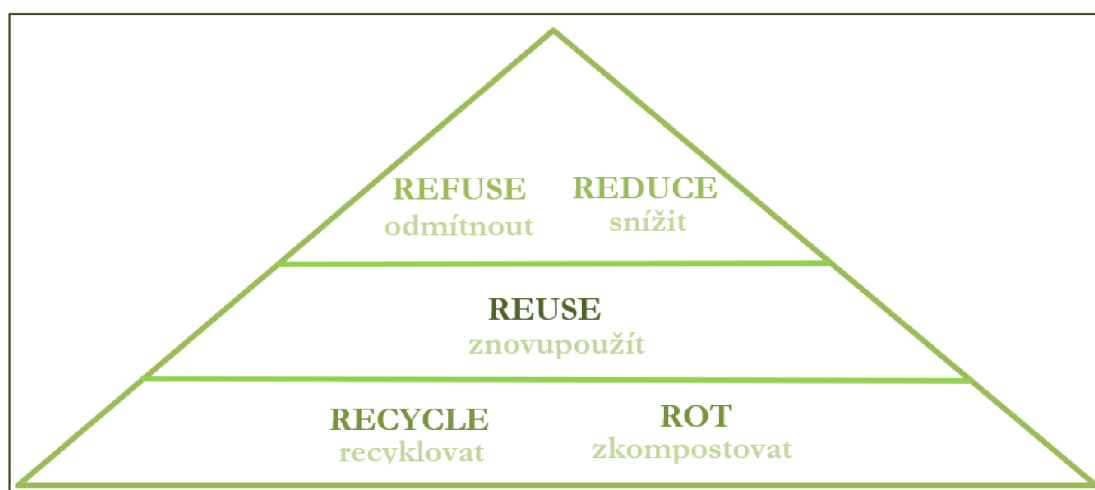
² Na internetových stránkách jako je Pinterest ([\(355\) Pinterest](https://www.pinterest.com/)) či YouTube (<http://youtube.com/>) existuje tisíce video- a foto-návodů na výrobky, které lze najít pod heslem Reuse.

Tyto tři pojmy se navzájem propojují. Například když redukuje, nemusíme recyklovat, místo recyklace předmět znovu použijeme nebo předěláme atd. Tato teorie bývá mnohdy rozšiřována na 5R, kdy bývá ještě navýšena o dva pojmy Refuse a Rot (viz obrázek 2).

Tyto pojmy v sobě skrývají Refuse – odmítnout a Rot – zkompostovat. Jsou také důležitými koncepty, ale v přístupu k odpadům ještě nejsou natolik rozšířeny.

Rozhodla jsem se přiblížit koncepty 3R a 5R, protože bývají často opomíjeny nejen u jednotlivců, ale i v domácnostech a na celou problematiku hromadění plastů se pohlíží hlavně ze strany recyklace. Není to samozřejmě špatně a má to své opodstatnění (recyklace je obecně považována za nejjednodušší způsob z 5R, protože se člověk o nic neochuzuje, „jen“ třídí), nicméně je mnoho dalších cest, které mohou usnadnit snižování odpadů na Zemi a o kterých se příliš neví.

Když tuto teorii 3R (případně 5R) vsadíme hierarchicky do pyramidy (viz obrázek 3) a uspořádáme ji, zjistíme, že úplně nejvýš je v pyramidě položka Reduce (snížit) případně Refuse (odmítnout), pod těmito body bude následovat Reuse (znovupoužít) a až úplně jako poslední přijde Recycle (recyklovat) spolu s Rot (zkompostovat). (SAKAI A KOL., 2011) Toto pořadí poukazuje na to, že je důležité nejen řešit důsledky počínání lidí, ale hledat řešení již v příčině a počátcích. V praxi to může vypadat tak, že při nákupu použijeme svůj vlastní obal, čímž zamezíme použití dalšího plastového sáčku, který by s největší pravděpodobností brzy skončil v koši. Nebo při nákupu kávy či jiného nápoje použijeme svůj vlastní hrníček.

Obrázek 3: Hierarchická pyramida 5R (Zdroj: vlastní, 2021)

3.1.3. Recyklace

V tomto oddíle navazuji na termín zmíněný v předešlé části. Pojem recyklace ještě více přiblížím a rozeberu. Jedná se tedy o proces, kdy je odpad určitého druhu hromaděn, poté tříděn, přepracován a zničen obvykle procesem tavení a až poté se stává druhotnou surovinou, kterou lze využít k další výrobě. Recyklaci lze také rozumět jako procesu, při kterém dochází ke znovu-zpracování produktu k jinému užitečnému účelu. (BROŽOVÁ A KOL., 2014) Existuje mnoho materiálu, které lze recyklovat. V povědomí lidí bývá většinou třídění plastů, papírů, skla a případně kovů. (TERRACYCLE, 2020) Příkladem konkrétních produktů mohou být skleněné lahve, hliníkové plechovky, kovové nádoby a jiné. V poslední době se nicméně objevuje čím dál více kontejnerů, do kterých lze také odkládat použitý olej, bioodpad, starou elektroniku či textilie. Dalšími metodami třídění, které jistě stojí za zmínku jsou místa, kde s odpadem také určitým způsobem nakládají. Jsou to sběrné dvory, kde lze odevzdat materiály a produkty, které jsou pro klasické kontejnery příliš velké nebo pro ně ani žádné vhodné neexistují. Tyto sběrné odpadu bývají obvykle umístěny na dobře dostupných místech nedaleko měst. Poslední metodou recyklace může být návštěva sběrných center, kde jsou ochotni odkoupit vytrízené kovy, novinové papíry, baterie či jiné materiály. (ABDUL-RAHMAN, WRIGHT, 2014)

Recyklace, kterou jsem zde přiblížila poskytuje jistě mnoho výhod, o kterých není pochyb (EPA, 2016), ale pro spoustu jedinců také řadu nevýhod.

- I. Nevýhody (omezení) recyklace – Kromě výše zmíněných výhod má recyklace také svá technologická, ekonomická či psychologická omezení. (BEŇO A KOL., 2011) Některé výrobky stále ještě neumíme dostatečně recyklovat a neznáme efektivní postupy přeměny surovin z primární na využitelnou druhotnou surovinu. Recyklace je úzce spojena s životní úrovní – v některých státech není dostatečné zázemí pro třídění, obzvláště v rozvojových zemích je nedostatek sběrných, zpracovatelských a úpravárenských center. Problém nastává i v případě, kdy se domácnost nachází daleko od měst a vesnic, nemá dostatečné recyklační zázemí a odpad poté musí být převážen do vzdálenějších kontejnerů. Recyklace má také mnoho psychologických bariér, spousta jedinců, rodin či firem ani neuznává výhody a nutnost třídít. (BEŇO A KOL., 2011)
- II. Výhody recyklace – Hlavní výhodou je redukování množství odpadu, který by jinak skončil na skládce či ve spalovně. Tím, že recyklací vznikají stále nové materiály se šetří energie, snižuje znečištění a také se vytváří nové pracovní pozice. Dle Ezeaha a Robertse (2012) je recyklace tím nejlepším řešením k překonání environmentálních problémů.

Recyklace může být také promítnuta do průmyslové politiky, která se zaměřuje na získávání drahých kovů, které bývají využívány poměrně často (obzvláště v mobilních telefonech) a náklady na získávání jsou vysoké. Pokud se zaměří na již použité materiály z elektroniky, náklady se výrazně sníží. (MENGES A KOL., 2005) Recyklace navíc může trvale podporovat ekonomiku a poskytovat bezpečné a důstojné zaměstnání. (EZEAH, ROBERTS, 2012) Proces recyklace je mimo jiné spojen s tzv. třemi E, která dokládají přínos recyklace pro společnost – jedná se o Ekonomii, Energetiku a Ekologii. (FILIP A KOL., 2003) Oblasti ekonomiky se týká větší finanční náročnost při zpracování primárních surovin v komparaci s recyklací druhotných surovin, například zpracování kovu ze šrotu je 4× méně náročné než při zpracování z prvotních surovin. V případě energetiky dochází k výrazné úspoře energie v porovnání s výdejem energie při výrobě z prvotních surovin. Při efektivní recyklaci se znovu používají již vytěžené materiály a tím se snižuje potřeba těžit. Tím vším se zmenšuje degradace životního prostředí a příroda se uchovává pro další generace. (BEŇO A KOL., 2011)

3.1.4. Recyklační návyky

V předešlých kapitolách jsem zmínila problémy týkající se hromadění odpadu, konkrétně plastu a nedostatečných podmínek pro recyklaci. V posledních několika desetiletích, si tento ekologický problém získal velkou popularitu a stal se velmi diskutovaným tématem nejen na vědecké úrovni. (KIM, CHOI, 2005). Díky zviditelnění problémů týkajících se životního prostředí se sama ochrana stala po mnoho let důležitou otázkou nejen na místní či národní, ale také mezinárodní úrovni (EZEAH, ROBERTS, 2012), a proto v roce 1972 vznikl program OSN pro životní prostředí, jehož hlavní funkcí je podpora mezinárodní spolupráce v oblasti životního prostředí, koordinace environmentálních programů OSN, sledování stavu životního prostředí a navrhování jak globálních, tak regionálních řešení nejvýznamnějších environmentálních problémů. (MŽP, 2020)

V této kapitole jsem čerpala z mnoha studií zaměřených na recyklační návyky. Obzvláště mě zaujalo rozdělení v Clayově studii (2005), v níž zmiňuje 7 faktorů, které mají dle jeho názoru největší vliv na recyklaci.

3.1.4.1. Faktory ovlivňující recyklaci

Clay (2005) se ve své práci o recyklačním chování zaměřuje přímo na univerzitní studenty. Vzhledem k tomu, že i já se ve svém výzkumu zaměřuji na studenty vysoké školy, zdála se mi jeho práce nejrelevantnější. Podle tohoto autora je recyklace podmíněna 7 faktory: financemi, předešlou zkušeností (například zkušeností recyklace z domova či v práci), motivací recyklovat, environmentálním přístupem, účinností a snadností recyklace, tlakem společnosti a demografií.

- I. Finance: Heinen (1995) uvádí, že mnoho environmentálních aktivit, včetně recyklace, je nejvíce ovlivněno politikami, které se týkají finančních nákladů a přínosů pro jednotlivce. V případě Vietnamu je největší motivace recyklovat, obzvláště ze strany chudého obyvatelstva, s vidinou finančních odměn. Naopak domácnosti se snaží produkovat méně odpadu s rostoucí cenou za odvoz (viz kapitola 3.2.3. Ho Či Mínovo město).
- II. Předešlá zkušenost: Zkušenosti s recyklací můžeme získat v okruhu rodiny, ve vzdělávacích institucích, skrze internet či mezi přáteli. Dle Tuckera (1999) je jako nejstabilnější recyklační chování považováno právě to dlouhodobé, plynoucí z předešlých zkušeností.

Z Clayovy (2005) studie vyplývá, že ve svém pracovišti a na univerzitách nejvíce třídili odpad lidé, kteří mají tyto zkušenosti ze svých domovů. Kromě toho bylo také zjištěno, že recyklace v jednom prostředí bude s velkou pravděpodobností využívána i v prostředí jiném.

- III. **Motivace:** Při pokusu o zvýšení míry recyklace je dle Nashe (2002) nezbytné získat úplné pochopení toho, co lidi motivuje k recyklaci a co je odrazuje od účasti. Fishbein a Ajzen (1975) rozdělují motivaci na pozitivní a negativní, kdy pozitivní je snaha recyklovat, a naopak negativní motivace představuje nezájem či dokonce neochotu recyklovat. Dle Tuckera (1999) může být přístup k životnímu prostředí a recyklačnímu chování jak pozitivně, tak negativně podmíněn rodinou, sociálním prostředím a přáteli. Domina a Koch (2002) ale tvrdí, že recyklace je u lidí podmíněna hlavně zájmem o životní prostředí. Ti, kteří tyto znalosti a zájem nemají dle jejich studií nerecyklují. Další teorií je předpoklad, že víra lidí v recyklaci pomáhá snižovat environmentální problémy a zlepšuje individuální přístup k recyklaci. (CHU, CHIU, 2003) Fishbein a Ajzen (1975) naopak tvrdí, že recyklační chování a přístup k životnímu prostředí může být podmíněn aktuální emocí a nezáleží v danou chvíli na tom, zda je přístup pozitivní či negativní.
- IV. **Environmentální přístup:** Přístup k recyklaci a silný vliv na recyklační chování musí být podle Taylora a Toda (1995) podmíněn vírou, že i individuální aktivita je důležitá a prospěšná. Blake (1999) zdůraznil, že obavy o životní prostředí jsou vyváženy jinými protichůdnými postoji, například lenivostí či nedostatkem zájmu o ochranu životního prostředí.
- V. **Účinnost a snadnost:** Pro spoustu lidí je důležité vidět výsledky svého počínání co nejdříve, ideální situace nastává, když je aktivita ještě snadná. Ve studii Todda a Taylora (1995) byli mnohem méně efektivní při recyklaci ti lidé, kteří vnímali recyklaci jako nepříliš účinnou a zároveň časově náročnou. Součástí studie bylo zjištění, že zjednodušení celého procesu třídění zlepšilo nejen postoje lidí k recyklaci, ale také zvýšilo míru recyklace samotné.
- VI. **Tlak společnosti:** Vliv rodiny a přátel je u spousty lidí hlavním impulsem k recyklaci odpadu. Průkopnická studie Cooka a Berrenburga v roce 1981 zkoumala, do jaké míry jsou lidé hrdí na to, že recyklují a třídění odpadu také veřejně podporují. Skupinový tlak společnosti se ukázal jako jeden z podstatných faktorů ovlivňující recyklační návyky jednotlivce i větších skupin (rodin, přátel, kolegů apod.). Dle zmíněné studie by se při propagaci recyklace měli využívat vůdčí osobnosti, které by ve svých komunitách předávali informace.

VII. Demografie: Ze studie Tuckera (1999) vyplývá, že recyklace je nejčastější zpravidla u vzdělaných lidí a lidí s vyššími příjmy. Dále uvádí, že místo bydliště u lidí čili zda pocházejí z vesnice či města, nehraje roli při vztahu k recyklaci. Problémem v rurálních oblastech bývá spíše nedostatečné zázemí pro třídění. Kromě toho také přišel s tvrzením, že muži i ženy mají podobné recyklační chování.

Z výše zmíněných studií je patrné, že recyklační návyky podmiňuje mnoho aspektů. Jednotlivci bývají výrazně ovlivňováni svým okolím, obzvláště pak rodinou. Jejich ochota recyklovat roste se snadným přístupem ke třídění (například kontejner na třídění v blízkosti bydliště) a jeho účinností. Ve chvíli, kdy vnímají svou aktivitu jako neúčinnou, přestávají zpravidla recyklovat. Důležitou roli také hraje komunitní život a osvěta ve společnosti, která obzvláště vzbuzuje pozitivní vztah jedinců k recyklaci. V takovou chvíli nejvíce roste zájem a ochota třídit.

3.2. Socialistická republika Vietnam

Vietnam, oficiálně Vietnamská socialistická republika (VSR), je přímořským státem pevninské části jihovýchodní Asie, ležící ve východní části poloostrova Zadí Indie. Na severu Vietnam sousedí s Čínou, na západě s Laosem a Kambodžou, přičemž nejdelší hranice sdílí právě s Laosem. Východní a jižní část hraničí s 3200 km dlouhými pobřežními liniemi Jihočínského moře, které tvoří na severovýchodě Tonkinský záliv a na jihozápadě poté záliv Siamský.

Součástí Vietnamu je také řada ostrovů, nejznámějšími ostrovy jsou na severu země Cat Ba a na jihu Phu Quoc. Mezi své ostrovy řadí Vietnam také dvě sporná souostroví Hoang Sa a Truong Sa, na která si dělají nárok i jiné země, kvůli čemuž vzniká mnoho konfliktů, obzvláště mezi Vietnamem a Čínou. (HLAVATÁ A KOL., 2018)

Obrázek 4: Mapa Vietnamu (Zdroj: Wikimedia, 2001)

Vietnam se rozkládá na úzkém pásu, a přestože svou rozlohou 331 211 km² zrovna nepatří mezi největší státy,³ může se chlubit opravdu rozmanitým terénem. Severní a větší část střední oblasti je hornatá. Hory a kopce pokrývají dvě třetiny pevniny a přibližně 70 % území je vyšší než 500 metrů. V nejsevernější části Vietnamu se rozkládají hustě zalesněné horské oblasti, kde se také nachází nejvyšší hora Indočíny⁴ Phang Xi Pang. Nejvlhčí části pokrývají deštné pralesy, naopak v sušších oblastech roste opadavý monzunový les, na horách najdeme subtropické porosty a také jehličnany. (HLAVATÁ A KOL., 2018) Východní část severního Vietnamu je hustě protkaná říčními sítěmi delty Rudé řeky, která vesnicím poskytuje dostatek vláhly během celého roku. Jihozápadní oblast středního Vietnamu má obrovskou horskou vysočinu o výšce přes 1000 m, která je ideální pro pěstování průmyslových plodin, jako je čaj, káva a kakao. (VIETNAMESE GOVERNMENT PORTAL, 2020) Jižní část země je naopak nížinatá, tato oblast je protkána deltou řeky Mekong a je považována za rýžovou sýpku Vietnamu. (HLAVATÁ A KOL., 2018) Mekong nejen, že je nejdelší řekou Vietnamu, ale také 10. nejdelší řekou světa. Jeho délka je odhadována zhruba na 4023 km. Tato řeka pramení v Jihočínské provincii a putuje Myanmarem, Thajskem, Laosem, Kambodžou a Vietnamem až do Jihočínského moře. (KÄKÖNEN, 2008)

Vietnam je bohatý na floru i faunu, i díky Rudé řece a Mekongu je ve vietnamských řekách přes tisíc druhů sladkovodních i mořských ryb a dalších vodních živočichů. V zemi žije přes tři sta druhů savců a více než devět set druhů ptáků. Rostlinstvo náleží subtropickému i tropickému pásu. Vlhké podnebí je ideální pro pěstování rýže, cukrové třtiny, manioku, tropického i subtropického ovoce a bavlny. (HLAVATÁ A KOL., 2018) Ve vlhkých částech země se rozkládají deštné pralesy, které v současnosti vlivem války v 80. letech a nepřiměřeného kácení pokrývají méně než 30 % rozlohy, což způsobuje velké nebezpečí eroze a záplav. (STUDÍK, TEPLÍK, 2006)

³ Vietnam zaujímá v žebříčku států dle rozlohy 65. místo. (worldbank.org)

⁴ Indočína – jedná se o region v Jihovýchodní Asii, na poloostrově Zadí Indie. Přesné vymezení není jasné. Obvykle se jedná o bývalé francouzské kolonie jako je Kambodža, Laos a Vietnam, případně také Myanmar a Thajsko. (HLAVATÁ A KOL., 2018)

Vietnam se nachází v tropickém pásu, severní část z části spadá do pásu subtropického. Horké a vlhké podnebí způsobuje tropické letní a zimní monzunové větry. Letní vítr, který vane z moře na pevninu přináší v období mezi dubnem a zářím dešťové srážky. V době od října do března naopak z pevniny na moře vane zimní monzun, který přináší suchý vzduch. (HLAVATÁ A KOL., 2018)

Teplotní rozdíly mezi severním a jižním Vietnamem v určitých částech roku (obzvláště v zimních měsících) představují rozdíl 10 až 20 stupňů Celsia. Severní Vietnam má čtyři roční období, kdy leden bývá nejstudenější a teplota se může pohybovat až kolem 10 stupňů. Střední a jižní části země má naopak pouze dvě roční období. Tato dvě období se od sebe liší zejména suchou a vlhkou sezónou letních a zimních monzunů. Střední nejužší část země bývá často sužována tajfuny, které nejenže ničí úrodu a majetek, ale také způsobují ztráty na životech. (STUDÍK, TEPLÍK, 2006)

3.2.1. Historické pozadí

V následující části přiblížím historický vývoj země, konkrétně vztahy mezi severní a jižní částí Vietnamu se zaměřením na 15.–16. století, a především pak období mezi lety 1955–1975, které je dle mého názoru nejvíce podstatné v kontextu recyklačních návyků jak staré, tak nové generace vietnamské populace.

Vietnam, přestože se jedná o poměrně malý stát, má obrovský hospodářský potenciál a není proto divu, že tato země čelila po staletí útokům dobyvatelů. Již z archeologických výzkumů je patrné začlenění Vietnamu do Čínské říše, ze které bylo těžké se vymanit. Podařilo se to až za vlády rodů Mac a Le, kteří vyhnali čínská okupační vojska v počátcích 15. století. (MULLEROVA, 2004) Na přelomu 16.–17. století počaly boje mezi těmito dvěma vládnoucími rody Mac a Le a země byla poprvé rozdělena na sever a jih. (FREY, 2003) V následujících staletích došlo ještě k mnoha střetům. Patrné z většiny historických událostí je to, že z čínské moci se Vietnam nikdy úplně nevymanil a také, že se po většinu své éry rozděloval na dvě části. Na tu severní, která více tíhla k Číně a také ji nemohla úplně ignorovat vzhledem k historickým závazkům a poté na část jižní, pro kterou byla po několika století severní část zahrnující i Čínu odvěkým nepřítelem. (SCHWARZ, SRBA, 2016) Nahlédnutí do 15. století se mi zdálo důležité pro pochopení toho, že Vietnam měl již delší dobu tendence se rozdělovat a k vyvrcholení těchto sklonů došlo v 60. letech americkou intervencí (viz kapitola 3.2.1.1. Válka ve Vietnamu).

3.2.1.1. *Válka ve Vietnamu*

V roce 1887 ve Vietnamu započalo francouzské kolonizování Indočíny, které ve Vietnamu trvalo až do roku 1954, kdy byla Francie, v důsledku mnoha válek a patrného čínského vlivu, nucena kapitulovat. Francie již před svou kapitulací výrazně spolupracovala s USA, v roce 1954 dokonce Spojené státy financovaly téměř 80 % všech válečných výdajů Francie v Indočíně. (HLAVATÁ A KOL., 2018) Dle mnoha historiků se jednalo o první kroky k americké účasti ve vietnamské válce. (RUANE, 1998) V důsledku mnoha válek a nepokojů v roce 1954 zasedala konference v Ženevě, která měla urovnat a vyřešit nepokoje v Indočíně. Země byla rozdělena na dvě části, komunistický sever a demokratický jih,⁵ pomyslné rozdělení Vietnamu se stalo úplným. (MULLEROVÁ, 2004)

Přestože výsledek Ženevské konference Američany relativně uspokojil, ve vládě převažoval pesimismus nad dalším šířením komunismu v regionu Jihovýchodní Asie. Národní bezpečnostní rada Spojených států amerických tehdy stanovila několik priorit národní strategie, například omezení vlivu Francie ve Vietnamu nebo vytvoření stabilního režimu, který by kooperoval se Spojenými státy. V té době vzniklo spojenectví mezi Jižním (demokratickým) Vietnamem a Spojenými státy americkými. Politická situace se ve Vietnamu den ode dne zhoršovala a napětí mezi severem a jihem rostlo. Národní fronta osvobození ze severu Vietnamu usilovala o svržení Jižního Vietnamu a toužila po sjednocení celého Vietnamu pod komunistickou nadvládou. Američané čím dál více podporovali jižní Vietnam, se snahou zastavit šíření komunistické ideologie do zbytku Vietnamu. Kromě finanční pomoci poskytovali také bojové vrtulníky, moderní zbraně, rekrutovali vietnamské vojáky a vypracovávali bojový plán. Přestože od vietnamského vymanění se z francouzské nadvlády již proběhlo několik střetů s americkou armádou, rok 1959 se považuje za zahájení Vietnamské/Americké války. (HLAVATÁ A KOL., 2018)

Během války probíhalo mnoho kobercových náletů a byly použity chemické zbraně jako napalm či herbicidy. USA používaly celkem šest látek a nazývaly je jako Rainbow Herbicides neboli duhové herbicidy, z nichž se nejvíce nechvalně proslulou stala chemická zbraň, americkou armádou nazývaná Agent Orange. (FREY, 2013)

⁵ Země se rozdělila na (komunistickou) Vietnamskou republiku a Vietnamskou demokratickou republiku.

Tyto chemické sloučeniny byly určeny k likvidaci porostu v džunglích za účelem odhalení základů nepřítele a jejich snazšímu bombardování a také ke znehodnocení zemědělských plodin. Používaly se k opadání listů a zničení rýžových polí, ovocných stromů a zeleninových plantáží. Dále se používaly k likvidaci části tropických a mangrovových lesů, kde se ukrývali vietnamští povstalci. (CECIL, 1986)

Množství herbicidů, které bylo svrženo na území Vietnamu není dodnes zcela známo. Úplný rozsah kontaminace není zjistitelný, a to především kvůli značnému přesouvání zásob podle vojenských operací a také kvůli neoficiálním postřikům prováděným okolo vietnamských základů. Není jisté, jaké množství herbicidů se ještě použilo po zrušení operací a také jak velké zásoby se v zemi zanechaly poté co válka skončila. (MARTINI, 2012) Nedávný výzkum naznačuje, že postřik byl ve skutečnosti větší než dřívější oficiální odhad, který mluvil o 3,6 milionu akrů. (STELLMAN A KOL., 2003). Údajně již prvních 20 milionů galonů⁶ herbicidů bylo podle mnoha zdrojů distribuováno na 5 milionů akrů⁷ lesa a orné půdy, což činilo přibližně 12 % rozlohy Vietnamu. (ZIERLER, 2011)

Použití těchto látek, jejichž karcinogenní⁸ účinky se ukázaly až s postupem času, má na obyvatele Vietnamu doposud velký dopad. (BONDS, 2013) Kontaminace půdy a vody chemickými zbraněmi použitými ve válce je problémem, se kterým se můžeme ve Vietnamu stále setkat. Příroda se z poškození zotavila poměrně rychle, ale hodnoty naměřené v místech, kam dopadaly chemické zbraně je stále vysoký. Kromě znečištění životního prostředí se začal objevovat vysoký podíl výskytu rakoviny, hlavně u osob, které byly Agentu Orange přímo vystaveny. Po válce docházelo k vysoké potratovosti a také vysoké porodnosti tělesně handicapovaných dětí s vrozenými vadami. (NHAM TUYET, JOHANSSON, 2001)

Válka ve Vietnamu skončila v květnu roku 1975, kdy vojáci Národní fronty obsadili Saigon,⁹ největší vietnamské město a základnu amerických sil na jihu země. Armáda Spojených států byla poražena. Po obsazení pokračovala občanská válka mezi komunistickými silami a opozicí. Nedlouho poté vnitrostátní válka skončila, opozice byla poražena a Vietnam se sjednotil. Vznikla Vietnamská socialistická republika.

⁶ Jeden galon představuje necelé 4 litry. [USA Galon \(kapalný\) do Litru převod \(metric-conversions.org\)](http://metric-conversions.org)

⁷ Jeden akr představuje zhruba 4 000 m², neboli 0,4 hektarů. www.metric-conversions.org/cs/plochu/akr-do-ctverecni-metr

⁸ Karcinogen je jakákoliv chemická látka, která způsobuje nebo napomáhá rakovinnému bujení buněk, které vede k výskytu rakovinných nádorů.

⁹ Saigon byl původní název Ho Či Minova města, po jeho dobytí Národní frontou bylo přejmenováno na HCMC podle tehdejšího prezidenta severního Vietnamu Ho Či Mina. (HLAVATÁ A KOL., 2018)

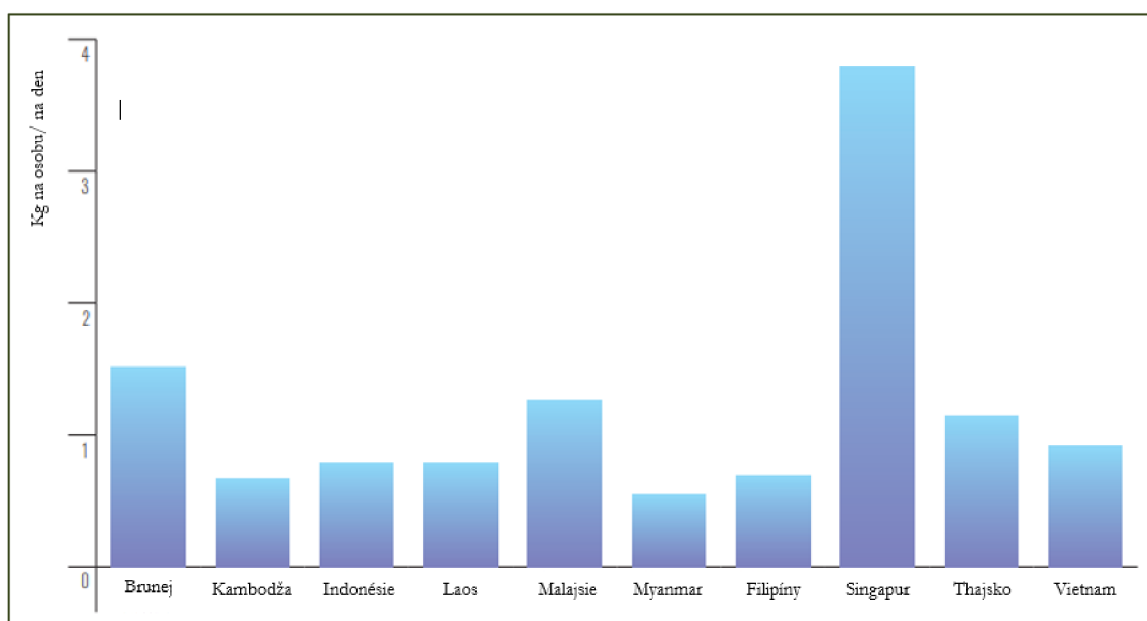
Po válce zemi sužovalo ještě mnoho bojů (s Rudými Khméry při hranicích s Kambodžou, s Číňany na severu země apod.), kromě toho se země potýkala s hladem a velkou mírou nezaměstnanosti. Snaha vlády napravit tuto situaci skončila v 80. letech hladomorem v severních oblastech země a růstem inflace, která přesáhla 300 %. (HLAVATÁ A KOL. 2018) Po nezdařených pokusech se vláda začala zaměřovat na ekonomický rozvoj země a mezinárodní vztahy. Vietnam postupně začal být více aktivní v rámci OSN a v roce 1995 se stal plnohodnotným členem ASEAN. Kromě toho Vietnam věnoval velkou pozornost normalizaci vztahů s Čínskou lidovou republikou a také se Spojenými státy americkými. Návštěva Baracka Obamy¹⁰ v Hanoji v roce 2016 se stala vrcholem vzájemného sblížení.

¹⁰ Barack Obama v letech 2009 až 2017 zastával post prezidenta Spojených států amerických.

3.2.2. Odpadové hospodářství ve Vietnamu

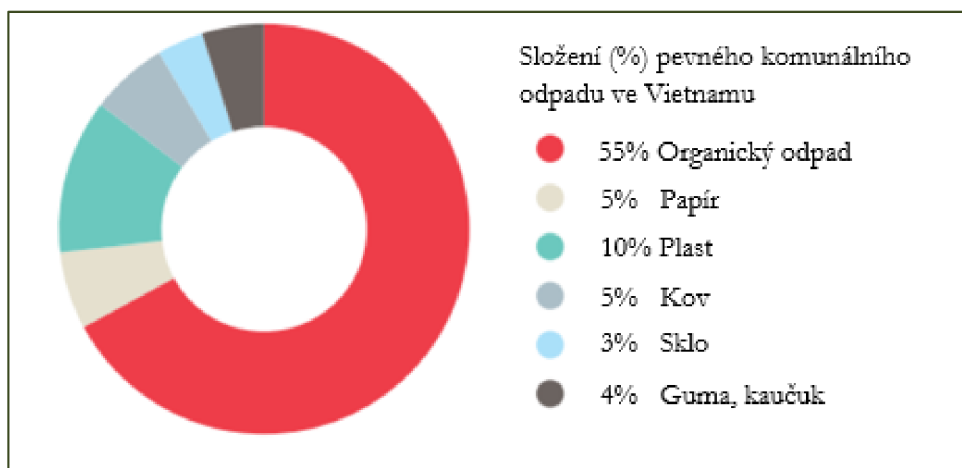
Odpad je nejviditelnějším environmentálním problémem v městských částech Vietnamu. Tato země zažila jeden z nejrychlejších městských rozvoju od konce války v roce 1975. Obecně platí, že čím větší je ekonomická prosperita, tím větší je velikost měst, populace a také množství vyprodukovaného pevného odpadu. (NGOC, SCHNITZER, 2009) Rostoucí počet obyvatel, ekonomický rozvoj, měnící se příjmy, urbanizace a industrializace měla za následek zvyšování produkce pevných odpadů a také diverzifikaci druhů vytvářeného pevného odpadu. Dle Ngoca a Schnitzera (2009) má na míru vzniku odpadu také vliv socioekonomický rozvoj, stupeň industrializace a klima. Ve Vietnamu je aktuálně přes 96 milionů obyvatel, dle odhadů by již v roce 2023 měl počet obyvatel přesáhnout 100 milionů. (STATISTA, 2021) V důsledku růstu populace dochází ke zvyšování tvorby odpadu a k nárůstu environmentálních problémů, protože obyvatelé měst mají značné nedostatky vědomostí a tím pádem nejsou schopni nakládat adekvátně s odpadem.

Dle zprávy UNEP z roku 2017 (viz graf 1) se ve Vietnamu vyprodukuje zhruba 1 kilogram odpadu na osobu za den. Když se tato čísla sečtou, celkový objem odpadu činí zhruba 20 milionů tun za rok. Kvůli těmto datům je Vietnam považován za třetího největšího producenta odpadu v zemích ASEAN (UNEP, 2017) a jednu z pěti zemí, které produkují nejvíce tuhého odpadu na světě. (REPORTLINKER, 2020) Vietnamská správa životního prostředí zjistila, že rozsah produkce tuhého komunálního odpadu v zemi se každoročně zvyšuje až o 10–16 %. (MONRE, 2017)

Graf 1: Produkce odpadu v Jihoovýchodní Asii (Zdroj: UNEP, 2017)

Nejen ve Vietnamu, ale také ve všech zemích ASEAN dochází k produkci mnoha typů odpadu, z nichž jsou některé rozložitelné, jako například papír, sklo či organický odpad, který se produkuje v domácnostech, při zpracování v zemědělství a při živočišné výrobě na venkově (ve městech bývá zpravidla součástí komunálního odpadu). Plast a nebezpečné sloučeniny, které jsou produkovány hlavně při výrobě v továrnách jakožto průmyslový odpad, jsou nicméně téměř nerozložitelným odpadem. Na grafu 2 lze vidět složení vyprodukovaného odpadu ve Vietnamu, přičemž největší položku tvoří kompostovatelný odpad.

Graf 2: Složení pevného odpadu ve Vietnamu (Zdroj: UNEP, 2017)

Dle Ministerstva zahraničních věcí České republiky (MZV, 2019) patří ve Vietnamu mezi ty největší problémy neschopnost recyklovat a zpracovávat pevný odpad, protože k tomu ve většině měst nejsou potřebné podmínky. Narůstající odpad a znečišťování odpadních vod jsou problémem zejména měst a průmyslových, respektive výrobních zón. Se znečištěným ovzduším se potýkají velká města, obzvláště pak oblasti situované v blízkosti uhelných elektráren. Ve Vietnamu je v současné době zpracovávána méně než polovina přebytků z domácností a průmyslu (DHOKHIKAH, 2010) a téměř bez úpravy zůstává odpad z nemocnic a jiný nebezpečný materiál. Vše zpravidla končí na otevřených skládkách, které jsou nejčastějším typem nakládání s pevným odpadem ve Vietnamu. (MZV, 2019)

Otevřená skládka se používá k nakládání s odpadem již po mnoho let, protože jde o metodu, která dokáže vyřešit obrovské množství odpadu, které denně vzniká. Tato metoda se používá, protože je obecně považována za nejlevnější způsob zpracování pevného odpadu. Ve vietnamské společnosti je tento způsob zpracování odpadu také nejběžnější, protože odpad doposud býval spíše organický a v přírodě rozložitelný. (MZV, 2019)

Tím, že povědomí o životním prostředí ve Vietnamu není natolik rozšířené, společnost nemá vědomosti o rozložitelnosti pevného odpadu a rizik spojených s nebezpečným odpadem. Není proto překvapující, že mnoho odpadu končí v řekách, podél silnic a na březích moří a jezer. Nedostatečné odpadové hospodářství představuje vážné problémy. Odpad, který končí na otevřených skládkách není nijak výrazně řešen, kvůli čemuž dochází ke kontaminaci okolní půdy, podzemní vody a ke znečištění prostředí v okolí skládek. Pro celou oblast Jihovýchodní Asie jsou nejvhodnější především 4 konkrétní možnosti nakládání s odpadem. Jedná se o kontrolované skládky, spalování odpadů, kompostování a recyklaci. (NGOC, SCHNITZER, 2009)

Vlády v celém regionu Jihovýchodní Asie se v poslední době snaží o rozvoj více kontrolovaných skládek v městských oblastech, nicméně otevřené nekontrolované skládky jsou i nadále levnější a snazší cestou. Jako další již zmíněnou možnou cestou může být spalování odpadu. Tato možnost je vysoce efektivní, nicméně také velmi finančně nákladná. (NGOC, SCHNITZER, 2009) Účinnost provozu ovšem záleží na složení a vlastnostech odpadu. Naopak méně technologický a náročný přístup k redukci odpadu je kompostování, jedná se o vhodnější zpracování než výše zmiňované. Přes své výhody není kompostování příliš oblíbeným způsobem redukce odpadu, neboť v komparaci s cenami komerčních hnojiv je cena na provoz příliš vysoká. Dalším problémem je nesnadné a neúplné oddělení od nekompostovatelných materiálů. (DHOKHIKAH, 2010) Poslední zmíněnou možností pro nakládání s odpadem je recyklace. V některých zemích Jihovýchodní Asie, které mají vyšší příjem (například Singapur), je recyklace častější. Recyklovaný odpad se skládá především z plastu, papíru, skla a železa. V zemích s nižšími příjmy dochází spíše k recyklaci druhotné, kdy se odpad separuje sběrači odpadu až na skládkách. (NGOC, SCHNITZER, 2009)

Ve Vietnamu je možné se setkat s druhotným recyklováním sběrači nejen na skládkách, ale také v centrech měst. Lidé obvykle z velmi chudých poměrů při vidině přivýdělnku vybírají z košů různé druhy odpadů a poté je prodávají do větších sběrných zařízení. (REPORTLINKER, 2020)

3.2.2.1. Politika

Podle Ministerstva zahraničních věcí České republiky (MZV) je pro dosažení lepšího odpadového hospodářství ve Vietnamu nejdůležitější rozvoj environmentální politiky, přijímání nových ekologických norem a rostoucí pokuty za jejich porušování. Dle MZV (2019) má ve Vietnamu oblast odpadového a vodního hospodářství velký potenciál pro uplatnění, neboť se země potýká s velkým nedostatkem jak čistíren odpadních vod, tak zařízení na energetické využití odpadů. Mezi svých několik vizí na ochranu životního prostředí na roky 2020–2030 vietnamská vláda zařadila bod týkající se zlepšení odpadového hospodářství konkrétně třídění odpadu a snížení spotřeby plastu. Vietnamská vláda se ve své politice zaměřuje na několik důležitých bodů. Pro větší přehlednost jsem výčet rozdělila na 3 části podle druhu politiky, na níž jsou směřovány. Konkrétně jde o politiku vládní, regionální, a nakonec politiku v domácnostech. Informace jsem čerpala z oficiálních stránek vietnamské vlády. (GOVERNMENT PORTAL, 2011)

Vládní politika

Mezi vládními cíli stojí za zmínku plánované zřízení a zdokonalení politiky a zákonů o recyklaci odpadů. Kromě toho vláda plánuje vypracování a realizaci programů pro rozvoj recyklačních podniků a rozvoj trhu ekologických produktů. Dalším důležitým bodem je zvýšení odměn za sběr (pro větší motivaci sběračů), vytvoření trhu s recyklovatelnými a opakovaně použitelnými odpady, zřízení uzlů pro sběr a příjem pevného odpadu, jako je plast, papír, sklo, a to nejen v městských, ale i venkovských oblastech.

Regionální politika

Podporovat a zavádět ekonomické nástroje na podporu recyklace pevných odpadů v každé rodině, podnicích, kancelářích a na veřejných místech. Podporovat sociální angažovanost a vytvářet síť podniků, sociálních organizací a kolektivů při sběru a přepravě pevných odpadů.

Domácnost

V domácnostech a u jednotlivců apelovat na snížení spotřeby jednorázových sáčků. Zvýšit všeobecnou environmentální gramotnost ve školách. Poskytnout vhodné podmínky pro třídění odpadu, které budou dostupné pro lidi nejen z měst, ale i vesnic.

3.2.2.2. Projekty a programy

Podle zprávy OSN pro životní prostředí (2017) má Vietnam poměrně komplexně promyšlené a vypracované politiky, programy, strategie a plány v nakládání s pevným odpadem, nicméně zároveň má velký problém s implementací těchto mechanismů. V zemi téměř neexistují specifické regulace pro rozvoj tzv. udržitelných/zelených měst. Výrobní technologie jsou zaostalé a zastaralé, což způsobuje problémy spojené se sběrem, likvidací a celkovým zacházením s odpadem. Recyklační technologie jsou zastaralé zejména na venkově a třídění odpadu v domácnostech je nižší než 50 %. (UNEP, 2017) Zpráva dále uvádí, že se Vietnam potýká s nedostatkem povědomí o životním prostředí a také s nedostatečnými dovednostmi zaměstnanců v institucích (obzvláště zaměřujících se na odpadové hospodářství), a proto neexistuje dostatek návrhů pro realizaci výše zmíněných projektů.

Ministerstvo životního prostředí České republiky (2019) nicméně podepsalo v roce 2019 akční plán s ministrem přírodních zdrojů a životního prostředí Vietnamu Tran Hong Ha na období let 2020–2025. Tento plán se zaměřuje na legislativu a zavádění předpisů především pro skládky, čištění odpadních vod, ochranu přírody a ovzduší. České tzv. know-how, které dle UNEP (2017) ve Vietnamu chybí, by se mohlo promítnout skrze technologie využívané v českém prostředí jako jsou spalovny odpadů pro energetické využití, třídírny odpadu, technologie na zpracování netříděného odpadu, kontrola skládek a jiné. Ve Vietnamu mají české firmy již několik rozpracovaných projektů. Některé české společnosti během podnikatelské mise v Hanoji představily projekt spalovny nemocničního odpadu, která může zamezit případné nákaze nebo znečištění životního prostředí. Společnost navrhla výstavbu malé spalovny, která ročně zpracuje až 100 tun nemocničního odpadu a energii, kterou spalovna vyrobí může nemocnice opět využít. Projekt zvýší ochranu životního prostředí, hygienické a pracovní podmínky i udržitelné nakládání s odpady. (MZV, 2019)

Mezi komunitní projekty stojí za zmínku Facebookové hnutí Clean Up Vietnam neboli Uklidíme Vietnam, které spojuje mladé lidi, rodiny, podniky a komunity, kteří společně uklízejí odpadky z ulic ve městech, na plážích a na místech, kde proběhl nějaký festival. Je to příležitost, jak udělat něco pro přírodu, ale také k setkání se stejně smýšlejícími lidmi na jednom místě. (FACEBOOK, 2021)

Kromě výše zmíněných hnutí v HCMC momentálně také probíhá NoStrawChallenge (Výzva brčka ne), během které se lidé snaží nepoužívat brčka, která prodávající automaticky přikládají ke každému nápoji. Dalším zajímavým projektem je Vietnam Green Generation Network ve volném překladu Síť Vietnamské zelené generace. Jedná se o projekt spojující mladé lidi a organizace, kteří společně mohou sdílet stejné zájmy a názory. Jejich cílem je vzdělávat komunity o otázkách životního prostředí, následně je propojovat, podporovat a společně spolupracovat na nejrůznějších aktivitách. (THE HE XANH, 2020)

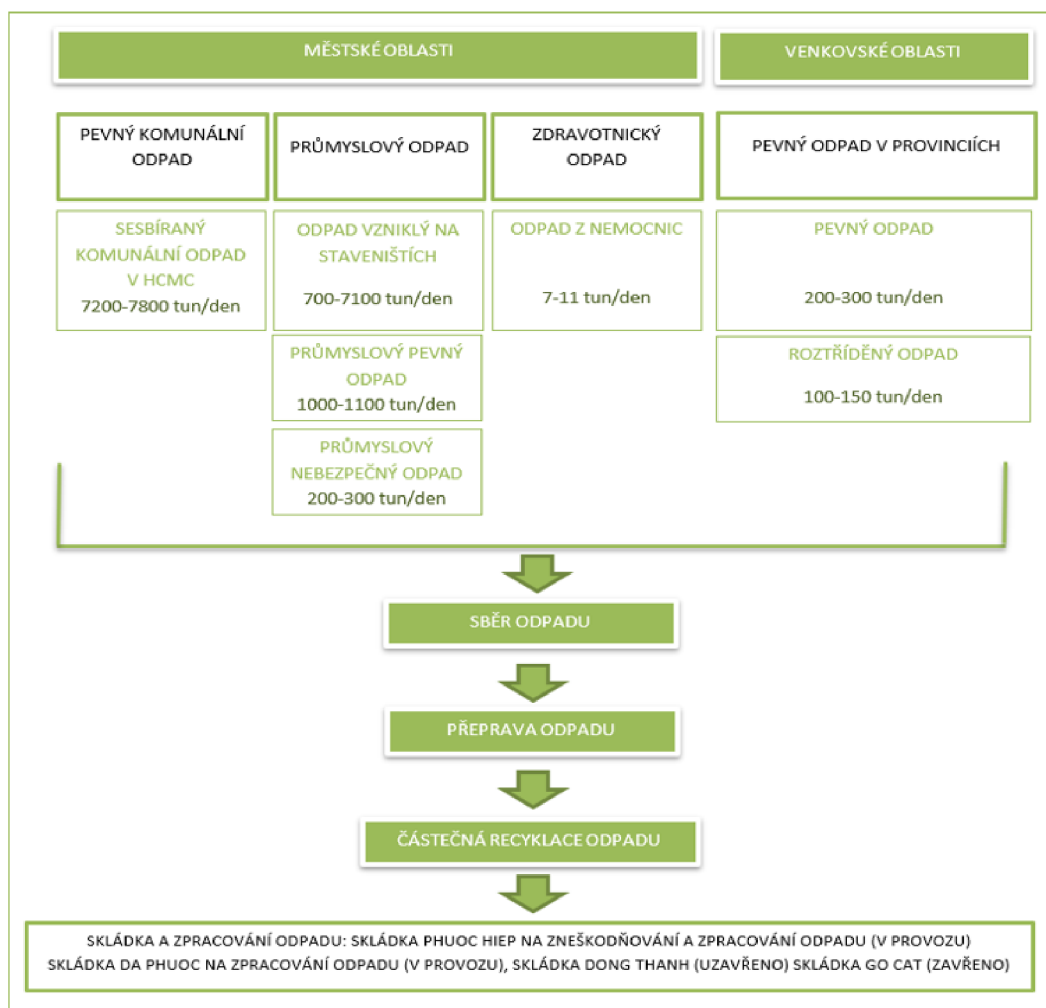
3.2.3. Ho Či Minovo město (HCMC)

Obrázek 5: Pohled na nově vystavěnou část v HCMC, district 9, spolu s Landmarkem 81, 14. nejvyšší budovou na světě (Zdroj: vlastní, 2019)

Ho Či Minovo Město (HCMC) často nazývané Saigon je jedno z ekonomicky nejvíce se rozvíjejících měst ve Vietnamu. Představuje obrovský ekonomický potenciál a stává se cílem mnoha developerských společností. (SCHNEIDER A KOL., 2017) Město se rychle rozšiřuje a spousta projektů se staví doslova na zelené louce (viz obrázek 5). V současnosti v něm žije téměř 9 milionů obyvatel, tedy zhruba desetina populace celého Vietnamu. Dle Schneiderové a kol. (2017) by do roku 2025 mělo v nejlidnatějším městě Vietnamu přibýt až 12 milionů obyvatel. Rapidní růst počtu obyvatel města, ve kterém přibyly 2 miliony obyvatel za posledních 15 let, klade velké nároky na životní prostředí. Ve městě vzniká denně několik tisíc tun odpadu a neexistuje komplexní systém jeho likvidace. (MZV, 2019) Celkový objem vyprodukovaného odpadu v Ho Či Minově městě se odhaduje na 7200–7800 tun odpadu za den (viz graf 3). V HCMC roste produkce odpadu zhruba o 10–15 %, což úzce souvisí s velkým rozvojem města, neboť se jedná o výrazně vyšší procentuální zastoupení než ve zbytku Vietnamu, kde růst produkce pevného odpadu tvoří zhruba 8–10 %. (HCMC MONRE, 2014) V grafu 3 je vyobrazen proces celkového nakládání s odpadem v HCMC.

Z grafu lze vyčíst množství vyprodukovaného odpadu za den a způsoby, kterými byl odpad vytvořen.

Graf 3: Tok pevného odpadu v HCMC (Zdroj: vlastní – převzato z anglického originálu (SCHNEIDER, 2017), 2021)

Největší položku činí komunální odpad, dále pak průmyslový, odpad z rurálních oblastí, a nakonec odpad vyprodukovaný ve zdravotnictví. Jak v městských oblastech, tak na venkově dochází ke sběru odpadu, který je následně převezen, částečně přebrán a roztríděn, a nakonec dovezen na skládky, které se nacházejí v blízkosti HCMC (viz obrázek 7).

Nejvyužívanější je skládka Phuoc Hiep, která leží zhruba 48 kilometrů od HCMC. Dalšími skládkami jsou Dong Thanh a Da Phuoc, které jsou umístěny zhruba 25 kilometrů od města, a nejbližší skládka ležící ve vzdálenosti 18 kilometrů se jmenuje Go Cat. Phuoc Hiep je paradoxně nejvzdálenější a zároveň nejvíce využívanou skládkou, jelikož poskytuje obrovskou kapacitu prostoru pro odpad a také proto, že ostatní (bližší) skládky přerušily svůj provoz. (SCHNEIDER A KOL., 2017)

Míra sběru pevného odpadu se systematicky zvyšuje. V roce 1995 tvořil zhruba 73 % v městských oblastech a v roce 2015 to již bylo 85 %. Sběr provádí převážně soukromé společnosti, které shromáždí až 70 % a veřejné instituce, které se podílejí na sběru zhruba jen 30 %. (SCHNEIDER A KOL., 2017) Jak veřejné, tak soukromé instituce si určují měsíční poplatky za svou službu. Soukromé instituce, společnosti zaměřené na sběr odpadu, si účtují až 150 000 VND¹¹ měsíčně a bývají využívány především většími hotely, resorty a univerzitami.¹² Mezi ty soukromé můžeme také zařadit neformální sběrače odpadu, tzv. waste pickers. Této práci se věnuje zejména nejchudší obyvatelstvo ve městě. Jejich příjem se odvíjí podle množství sesbíraného odpadu. Obvyklý plat sběračů je mezi 20 000 VND až 30 000 VND, což je výrazně pod hranicí minimální mzdy, která se ve Vietnamu pohybuje zhruba mezi 37 až po 51 000 VND. Dvě třetiny sběračů jsou ženy, vydělávající výrazně méně než muži zaměstnaní v tomto sektoru a 9 % sběračů tvoří děti. (GLOBALREC, 2009) Sběrači navíc zpravidla nemají dostatečné ochranné pomůcky pro vykonávání dané práce a přicházejí do přímého kontaktu s odpadem (viz obrázek 6).

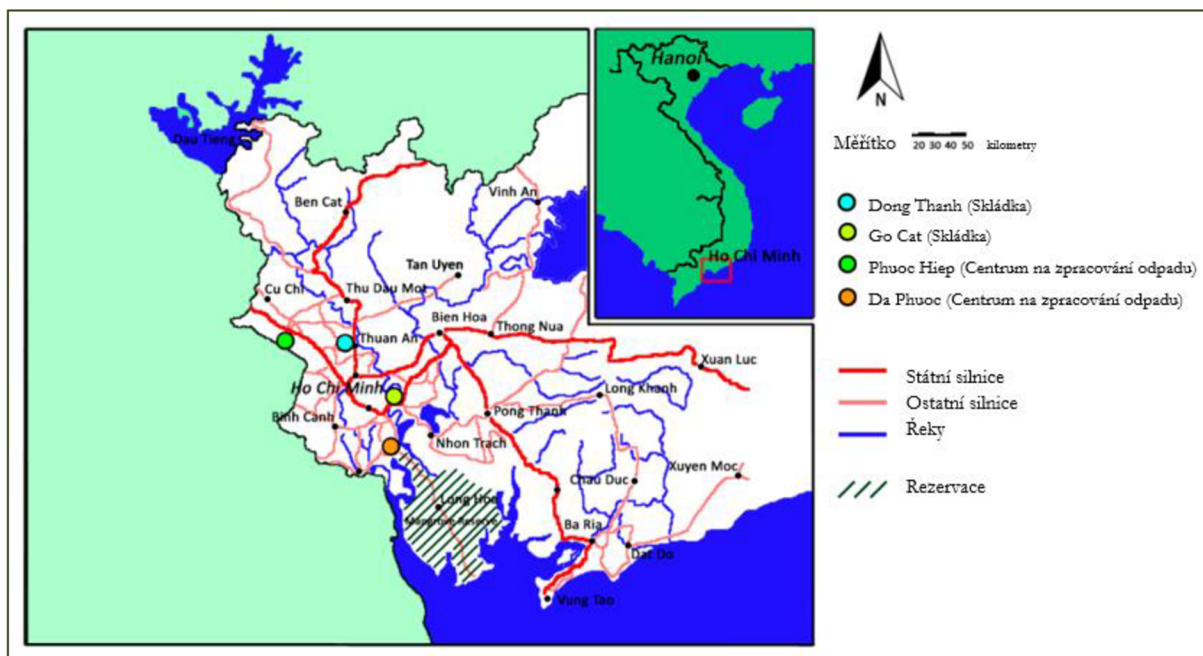
Obrázek 6: Večerní sběr odpadu (Zdroj: vlastní, 2019)

¹¹ VND – Vietnamský dong je národní měna VSR, kurz se pohybuje mezi 0,00094-0,00091 korun na 1 dong. 10 000 VND se tak rovná zhruba 10 CZK. (ČNB, 2021)

¹² Oficiální stránky lidového výboru Ho Či Minova města. www.dpi.hochiminhcity.gov.vn

3.2.3.1. Programy a projekty

V Ho Či Minově městě existuje řada projektů a mládežnických hnutí na podporu snižování spotřeby plastu. Zde je výčet několika z nich.

Obrázek 7: Umístění hlavních skládek v okolí HCMC (Zdroj: SCHNEIDER A KOL., 2017)

- I. Change VN: Jedná se o lokální neziskovou organizaci, která spadá pod Vietnamský svaz vědy a technologie (VUSTA). Change (neboli Změna) pracuje primárně na komunikaci mezi komunitami a jejich změně recyklačních návyků. Organizuje kampaně pro zvýšení povědomí o environmentálních problémech. (CHANGE VN, 2019)
- II. Zero waste Saigon: Tato internetová síť spravuje seznam podniků v Ho Či Minově městě, které nepoužívají plastová brčka a obaly. Kromě toho ve svém internetovém obchodě prodává ekologicky šetrné produkty a na svých stránkách navrhuje mnoho způsobů, jak snížit produkci plastu. (ZEROWASTESAIGON, 2021)
- III. The Hive Saigon: Organizace nacházející se v HCMC v Distriktu 2 je kreativní místo, kde probíhá mnoho přednášek pro zvýšení povědomí o environmentálních problémech, a například prostřednictvím projekce environmentálních filmů a pořádáním workshopů v tamních prostorech. (FACEBOOK: The Hive SG, 2021)

3.2.4. Univerzita Ton Duc Thang (TDTU)

Univerzita Ton Duc Thang je veřejnou institucí, která vznikla v roce 1997. Sídlí v Distriktu 7 a nachází se zhruba 30 minut dojezdové vzdálenosti od centra Ho Či Minova města. Dle ARWU je TDTU univerzitou číslo 1 ve Vietnamu a ve světovém měřítku se řadí mezi prvních 800 univerzit. Univerzita má celkově 17 fakult, 1 400 zaměstnanců a téměř 23 tisíc studentů, z toho pouze 1 % představují zahraniční studenti. (TDTU, 2021) V univerzitním kampusu se nachází 9 několikapodlažních budov označených A–I, velkou část prostoru zabírá obrovská multifunkční sportovní hala spolu s plaveckým bazénem, tenisovými kurty a zatravněným hřištěm i s tribunami. V kampusu je pro studenty k dispozici nová moderní knihovna, několik jídelen a koleje, které jsou rozdělené zvláště pro ženy a muže. Celý univerzitní prostor rozděluje protipovodňový kanál, který vyrovnává zvyšující se hladinu řek protínajících HCMC, k čemuž v Ho Či Minově městě dochází poměrně často, stejně tak jako k následným značným škodám na majetku. (TDTU, 2021)

3.2.4.1. Recyklační podmínky

Na svých oficiálních stránkách uvádí univerzita výčet rozvojových cílů a kroků k udržitelnosti. Jako své hlavní poslání vnímá univerzita nároky na zvýšení kvality lidských zdrojů, díky kterým se může do budoucna zvýšit prosperita, stabilita a udržitelnost celého Vietnamu. Ve svých univerzitních cílech se nicméně TDTU nezmiňuje o možné recyklaci.

Ve Vietnamu není možné pít vodu z vodovodu, jelikož nejsou dostatečně zabezpečené čističky odpadních vod. (MZV, 2019) Tím pádem jsou Vietnamci odkázáni na vodu kupovanou. V domácnostech ve městech jsou k vidění obvykle velké 60litrové barely vody. Na vesnicích si lidé obvykle tekoucí vodu převářejí. Univerzita má pro studenty v celém kampusu, ve všech univerzitních budovách a na každé chodbě alespoň jeden zásobník na vodu a studenti si mohou naplnit buď svou vlastní lahev nebo případně znovupoužít již nějakou vyprázdněnou plastovou. Dá se tedy říct, že to, co univerzitě chybí v množství recyklačních kontejnerů v komplexu, dohání poskytováním pitné a čisté vody v zásobnících, čímž snižuje množství spotřeby plastových lahví, které by si jinak pravděpodobně studenti kupovali.

Kromě recyklačního zázemí je důležité podporovat studentské návyky, povědomí o environmentálních problémech a přístupu k nim. Na univerzitě je možné navštěvovat několik předmětů zaměřených na problémy týkající se životního prostředí, kde se studenti mohou dozvědět více informací o celé problematice. V prostorách kampusu se také nachází nástěnka, která je věnována environmentálním problémům (viz obrázek 8).

Obrázek 8: Nástěnka věnovaná tématům ekologie (Zdroj: vlastní, 2019)

4. Metody výzkumu

Výzkum recyklačních návyků na TDTU je založen na kvalitativních metodách. Metodika výzkumu vychází především ze dvou knih pojednávajících o kvalitativních metodách výzkumu, výrazně čerpám z knihy od Hendla (2005), Švaříčka a Šed'ové (2007) a nejvíce získávám informace z manuálu Kvalitativní metody pro rozvojová studia (DUŠKOVÁ, ŠAFARŇÍKOVÁ, 2015), který byl také hlavní předlohou pro strukturu výzkumné části práce. Také využívám svých zkušeností získaných absolvováním předmětu Kvalitativní metody realizované v letním semestru 2020 na Katedře rozvojových a environmentálních studií na Univerzitě Palackého v Olomouci. V této kapitole přiblížím metody výzkumu a celý proces terénního výzkumu.

4.1. Typ výzkumu

Díky tomu, že jsem měla možnost celé dva semestry studovat na TDTU, mohla jsem provádět terénní výzkum přímo na místě. První semestr jsem bydlela na dívčích kolejích v prostorách univerzitního kampusu a měla příležitost nahlédnout do každodenního života vietnamských studentů. Měla jsem šanci sbírat data skrze nezúčastněné pozorování a vést si zápisky do terénního deníku. Během celého výzkumu jsem všechny své kroky konzultovala s vedoucí své bakalářské práce a studijní oddělení TDTU mi poskytovalo prostory (učebny) pro sběr dat formou fokusních (ohniskových) skupin.

4.2. Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem byli studenti vysoké školy, přičemž hlavním kritériem byla dobrá znalost anglického jazyka. Později jsem zjistila, že hledat studenty mluvící tímto jazykem, alespoň na komunikativní úrovni, je opravdu náročné. Zvolila jsem tedy jako další kritérium studijní obor. Můj výzkumný vzorek se zúžil na studenty Anglické lingvistiky a případně studenty Managementu cestovního ruchu, pro něž je anglický jazyk nezbytný. Komunikativní znalost anglického jazyka byla nicméně u spousty studentů těchto oborů nízká, a proto jsem zvolila strategii sněhové koule. Přes své spolužáky jsem hledala kontakty na další možné respondenty, kteří by byli ochotni stát se součástí mého výzkumu.

Výzkumný vzorek byl poměrně genderově vyvážený a věk respondentů se pohyboval mezi 19–21 lety (viz tabulka 1). Fokusní skupiny se zúčastnilo celkem 8 dívek a 6 chlapců.

STUDENT/KA	POHLAVÍ	VĚK	STUDIJNÍ OBOR
S1	DÍVKA	20	Anglická lingvistika
S2	DÍVKA	19	Anglická lingvistika
S3	DÍVKA	20	Anglická lingvistika
S4	CHLAPEC	20	Management CR
S5	CHLAPEC	20	Anglická lingvistika
S6	DÍVKA	19	Management CR
S7	DÍVKA	21	Anglická lingvistika
S8	DÍVKA	19	Anglická lingvistika
S9	CHLAPEC	21	Anglická lingvistika
S10	CHLAPEC	21	Management CR
S11	CHLAPEC	21	Anglická lingvistika
S12	DÍVKA	20	CR a management VČ
S13	DÍVKA	20	CR a management VČ
S14	CHLAPEC	20	CR a management VČ

Tabulka 1: Seznam respondentů. (Zdroj: vlastní, 2021)¹³

¹³ Zkratka předmětů: CR = cestovní ruch a VČ = volný čas.

4.3. Časový rámec výzkumu

V této části seznamuji s časovým rámcem výzkumu. Níže (viz tabulka 2) je popsán proces a fáze terénního výzkumu. Jak je v tabulce vidět, výzkum započal již v roce 2018 a analýza dat proběhla až v roce 2021. Dle Duškové a Šafaříkové (2015) by se s analýzou dat mělo začít co nejdříve po jejich sběru (více viz kapitola 4.6. Kvalita výzkumu a limity).

ROKY	ZAČÁTEK – KONEC	FÁZE	POPIS
2018	září–prosinec 2018	POZOROVÁNÍ	Seznámení se s univerzitou, kampusem a studenty. Náhled do třídění odpadu ve Vietnamu. Sepisování poznatků a poznámek do terénního deníku.
2019	leden–květen 2019	PŘÍPRAVA	Hledání literatury, vymýšlení hlavních a vedlejších výzkumných otázek, vytváření otázek pro sběr dat ve fokusních skupinách, rozhovory se studenty a profesory a pozorování.
	9.–23. květen 2019	SBĚR DAT	Tři fokusní skupiny univerzitních studentů v prostorách TDTU.
2020 2021	listopad 2020–březen 2021	ANALÝZA DAT	Přepis získaných nahrávek, kódování, kategorizování, analýza a interpretace.

Tabulka 2: Časový rámec výzkumu (Zdroj: vlastní, 2021)

4.4. Metody sběru dat

Jako jednu z forem sběru dat, jsem využila metodu pozorování. Jakožto nezúčastněný pozorovatel jsem zkoumala chování studentů v kontextu se spotřebou plastů. Zaměřovala jsem se například na jejich denní stravovací návyky— zda jedí jídlo v restauracích, anebo si vezmou pokrm spíše s sebou, případně zda ho odnáší ve své vlastní krabičce či kelímku. Jedním z pozorovaných jevů také bylo, co se děje s použitými plastovými kelímky a krabičkami. Všechny jevy jsem si zaznamenávala přímo na místě formou zápisků do terénního deníku. Zapisovala jsem hesla, krátké fráze, postřehy apod. Zaznamenávání probíhalo souběžně s pozorováním v období mezi zářím a prosincem v roce 2018 na začátku výzkumu.

Druhá polovina sběru dat probíhala pomocí fokusních skupin. Fokusní neboli ohnisková (dále FG) skupina je typem skupinového rozhovoru. Dle Hendla (2005) se jedná o skupinový rozhovor ve chvíli, kdy probíhá interview s 6–8 respondenty, nicméně dle Švaříčka a Šedřové (2007) lze za fokusní skupinu považovat interview s více než třemi účastníky najednou. Zvolila jsem tento typ rozhovoru, protože kromě zaměřování se na výzkumné otázky se soustředí také na vzájemnou interakci mezi účastníky rozhovoru a výzkumník má šanci dozvědět se více informací, na které by pouze formou strukturovaných otázek nemusel přijít.

Příprava na fokusní skupinu probíhala od ledna do května, spočívala v tvorbě otázek, které měly hledat odpověď na mé hlavní a vedlejší výzkumné otázky (viz kapitola 2. Cíle a metody práce). Sestavovala jsem otevřené otázky, které měly za cíl zajistit, že studenti budou mít šanci se na dané téma více rozpovídat. Na začátku rozhovoru jsem studenty obeznámila s tématem výzkumu a také bakalářské práce. Pro odlehčení a uvolnění respondentů jsem připravila pár dynamických otázek a na konec jsem položila několik otázek ukončovacích. Měla jsem štěstí, že studenti byli opravdu sdílní a nebáli se komunikovat, obzvláště oceňuji jejich ochotu pomoci méně zdatným angličtinářům při hledání anglických slov. Nicméně na začátku všech tří rozhovorů jsem měla pocit, že se studenti bojí přiznat, že například nerecyklují či si berou jídlo s sebou. Během celého rozhovoru jsem se snažila rozhovor odlehčit a poukázat na to, že to není nic, za co by se měli stydět. Myslím, že se mi to u všech rozhovorů nakonec úspěšně podařilo a respondenti mluvili více otevřeně bez většího ostychu.

Data byla sbírána celkem dva týdny od 9. do 23. května 2019. Prostory mi zajistilo vedení univerzity Ton Duc Thang, sběr dat probíhal v univerzitních učebnách. Původně mělo být výrazně více fokusních skupin, bohužel tou dobou probíhalo zkouškové období a mnoho studentů nemělo čas se výzkumu zúčastnit (více viz kapitola 4.6. Kvalita výzkumu a limity). Sběr dat se z plánovaného jednoho týdne prodloužil na dva a poslední rozhovor jsem měla den před svým odletem. Celkem jsem měla 14 respondentů, kteří byli rozděleni do tří fokusních skupin. Každá fokusní skupina probíhala zhruba jednu hodinu (60 minut). Při prvním rozhovoru, kterého se účastnily 4 respondenti jsem používala k nahrávání svůj mobilní telefon. Přístroj bohužel selhal, takže došlo k nahrání pouze dvou následujících rozhovorů formou diktafonu, který mi propůjčilo univerzitní PR oddělení. Data u prvního skupinového rozhovoru mám pouze formou vlastních zápisků napsaných v průběhu rozhovoru a následně po něm (viz kapitola 4.6. Kvalita výzkumu a limity). Dvě následující nahrávky trvaly celkem 138 minut.

4.5. Analýza

Dle Hendla (2005) je metodou analýzy myšleno systematické, a hlavně nenumerné organizování dat, které má za cíl nalézt témata, pravidelnost a vztahy ve zkoumaném jevu. Prvním krokem mé analýzy výzkumu bylo přepisování rozhovorů do Wordu. Všechny soubory jsou uloženy v mém počítači, na který mám přístup pouze já skrze heslo. Přepisovala jsem skutečně všechno, do závorek jsem v některých případech vkládala i způsob prohlášení daného názoru (sarkasmus, zlehčování apod.), který jsem poznala zabarvením hlasu a způsobem vyjádření respondentů. Jelikož se mi lépe pracuje s vytištěnými dokumenty, po přepsání jsem dokumenty vytiskla a použila jsem metodu „papír a tužka“. (DUŠKOVÁ, ŠAFARÍKOVÁ, 2015)

V prvním kroku analyzování textu jsem nepřetržitě pročítala texty a hledala v nich nějakou souvislost, případně propojení. Postupně se na mě vynořovaly společné znaky a těm jsem začala přiřazovat kódy. Například „jsem příliš líný/á na to abych recykloval/a“ – k této citaci byl přiřazen kód Lenost recyklovat (více viz kapitola 5. Motivace-proč nerecyklovat). Analýza probíhala metodou deduktivního kódování, kdy jsem z citací respondentů vytvářela kódy, označovala je rozdílnými barvami a během toho jsem jednotlivé kódy sepisovala na arch papíru, který k tomu byl určen. Po barevném zvýraznění všech citací jsem označené věty a souvětí nastříhala, rozložila na podlahu a začala postupně podle barev/kódů shromažďovat do skupin. Soustavným porovnáváním a pročítáním jsem mezi jednotlivými kódy začala nacházet spojitost a tímto způsobem mi vznikaly společné kategorie. Deduktivní metodou jsem hledala odpovědi na hlavní výzkumné otázky. Jednotlivé kategorie jsem neustále pročítala a kontrolovala, jestli všechny zmíněné citace odkazují na společnou kategorii. Postupně jsem také hledala spojitosti mezi jednotlivými kategoriemi, čímž se mi některé sjednotily (Motivace – proč ne/recyklovat) a jiné naopak rozdělily. Reuse bylo nejprve samostatnou kategorií, postupným pročítáním se mi nicméně vynořily další tři podkategorie. Jako další příklad bych uvedla to, že respondenti mluvili o různých zdrojích, z nichž se dozvěděli o recyklaci. Všechny tyto zdroje, které studentům poskytly informace (univerzita, přátelé, internet...) vytvořily společnou kategorii Získané znalosti. Tímto způsobem jsem sdružením kódů postupně vytvořila celkem 8 kategorií, které mají ještě řadu podkategorií.

Některé citace nicméně zcela vybočovaly od jiných kódů. V induktivní části výzkumu se na mě postupně začaly vynořovat další kódy, ve kterých jsem postupně nacházela pravidelnost a začala jsem vytvářet nové teorie. Novým zjištěním byly Vlivy podmiňující recyklaci, konkrétněji vliv války a vliv kultury, na které nebyly směřovány žádné z otázek a respondenti se k těmto tématům dostali sami skrze interakci ve fokusních skupinách.

K uspořádání dat a přípravě na další interpretaci jsem využila tematickou analýzu. Hlavním cílem tematické analýzy je dle Duškové a Šafaříkové (2015) popsat a interpretovat hlavní trendy, které se v datech objevují. V těchto datech poté výzkumník hledá odpovědi na své výzkumné otázky. To se mi během výzkumu podařilo. Praktickou část práce jsem proto rozdělila na dvě hlavní kapitoly, které představují dvě hlavní výzkumné otázky. Na první výzkumnou otázku odpovídají kategorie Reuse, Povědomí, Spotřební návyky a na druhou výzkumnou otázku odpovídá zbylých pět kategorií, a to Získané znalosti, Podmínky k recyklaci, Motivace recyklovat, Vlivy podmiňující recyklaci, a nakonec Návrhy na zlepšení.

Všechny fokusní skupiny probíhaly v angličtině, ale jelikož je kvalifikační práce psaná v českém jazyce, použité citace jsem pro porozumění textu sama přeložila.

4.6. Kvalita výzkumu a limity

Dle Švaříčka a Šed'ové (2007) je pro posouzení kvality výzkumu důležité sledovat nejen výsledek výzkumu, ale také jeho proces. Jako hlavní pravidla pro zajištění kvalitního výzkumu jsou definovány koncepty kvality výzkumu, a to validita a reliabilita. Podle Hendla (2005) je hlavním kritériem validity dlouhodobost studie, důkladný výběr respondentů, vedení terénního deníku, využívání přímých citací apod. Kritéria pro zajištění reliability výzkumu zase představuje doslovný přepis nahrávek rozhovorů a jejich uchování a také soudržnost při kódování.

Důležitým aspektem, který výrazně ovlivnil kvalitu výzkumu, byla možnost zůstat v dané lokalitě dva semestry a mít šanci více poznat vietnamskou kulturu, běžné denní návyky studentů, a hlavně být toho celého součástí. Díky tomu, že jsem první semestr bydlela na dívčích kolejích v univerzitním kampusu a pokoj jsem sdílela s několika univerzitními studentkami, měla jsem příležitost pozorovat jejich návyky každý den. Velkou výhodou také shledávám v pravidelném navštěvování hodin vietnamského jazyka, který jsem po absolvování intenzivního dvouměsíčního kurzu ovládala na základní komunikativní úrovni, což mi pomohlo více proniknout do tamní komunity. Začala jsem se více sbližovat se stánkaři a dalšími lidmi prodávajícími jídlo a nápoje studentům. Na některé hodiny jsem docházela s mými budoucími respondenty, postupně jsme si mezi sebou vytvářeli důvěru, a poté ke mně byli, dle mého názoru, více otevření oproti ostatním respondentům.

Tento fakt je nicméně současně i limitem výzkumu. Tito studenti mě znali, měli možnost poznat můj pohled na recyklaci a životní prostředí. Již předtím jsem o problematice související s tříděním odpadu s některými hovořila a ve fokusních skupinách se mi poté zdálo, že se bojí přiznat, že skutečně nerecyklují, že je případně odsoudím. Dalším limitem shledávám fakt, že pro některé studenty byla účast na výzkumu jakýmsi tréninkem mluveného projevu v anglickém jazyce a měla jsem pocit, že si před společným rozhovorem něco načtli, aby měli vhodnou slovní zásobu. Z toho plyne další limit, a to jazyková bariéra, která byla v některých chvílích poměrně znatelná, nicméně jak jsem již zmínila výše (viz kapitola 4.4 Metody sběru dat), studenti si navzájem pomáhali hledat slova a společně se doplňovali.

Výše jsem zmínila fakt, že fokusní skupiny byly nakonec pouze tři, přestože byl původně v plánu větší počet respondentů. Kvůli výrazně delšímu zkouškovému období se čas na zorganizování finálního sběru dat zúžil na pouhé dva týdny. Dalším limitem byly technické problémy při nahrávání první fokusní skupiny, tím pádem jsem byla při zpracovávání dat ochuzena o jejich značnou část. Největším limitem nicméně zůstává časový rozptyl mezi sběrem a analyzováním dat. Důvodem pro tak dlouhou pomlku bylo mimo jiné i prodlužování bakalářského studia o jeden rok, a tím odložení výzkumu a celé bakalářské práce.

Myslím si, že přestože má můj výzkum mnoho limitů, splnila jsem ve své práci kritérium validity a reliability tím, že jsem měla možnost ve Vietnamu strávit nějaký čas, průběžně mi výzkum ověřovala má vedoucí práce, důkladně jsem volila respondenty, vedla jsem si deník, doslovně jsem si přepisovala nahrávky rozhovorů a při analyzování dat jsem používala přímé citace.

4.7. Etika

Na začátku každého skupinového rozhovoru jsem respondenty obeznámila s cílem mého výzkumu, sdělila téma práce a získala jednak písemný informovaný souhlas (viz příloha) ale také ústní souhlas, který jsem u dvou fokusních skupin nahrála na diktafon. Při zajišťování prostorů v univerzitních učebnách jsem komunikovala se studijním oddělením a několika profesory. Před propůjčením učebny jsem musela předložit téma mé bakalářské práce, obsah a seznam otázek, které využiji při rozhovoru. Všechny otázky byly schváleny a tím jsem si ověřila, že s výzkumem vedení souhlasí a nijak ho případně neohrožuje.

5. Výsledky, diskuse a doporučení

Následující část práce představuje všechna data, která jsem během svého výzkumu získala a která vyplynula z následné analýzy nashromážděných dat. Kapitola je rozdělena do dvou podkapitol, přičemž každá představuje jednu hlavní výzkumnou otázku, kterou jsem si na začátku položila. V těchto dvou podkapitolách budou více přiblíženy vzniklé kategorie, které na položenou otázku odpovídají. Rozdělení vzniklo pro větší přehlednost a orientaci v práci.

Pro lepší pochopení kategorií a podkategorií jsem také vytvořila řadu grafů. Základní vzhled je vidět na grafu číslo 4. Následující část bude provázet ten stejný graf, nicméně v něm bude vždy zvýrazněn detail právě probírané kategorie.

Výzkum probíhal v angličtině, a proto i odpovědi studentů byly v jazyce anglickém. Celou práci tím pádem překládám a parafrázuji do českého jazyka. Protože je většina informací nějakým způsobem zabarvena formou vyjádření jednotlivých studentů, rozhodla jsem se nepřikládat ke každé větě originální anglickou verzi, neboť z ní nemusí být informace dostatečně pochopitelná. Všechny citace uvádím v mužském rodě, aby měly jednotnou formu.

Hlavní a vedlejší otázky pro celý výzkum:

Jaké jsou recyklační návyky studentů TDTU?

Jak studenti recyklují v kampusu?

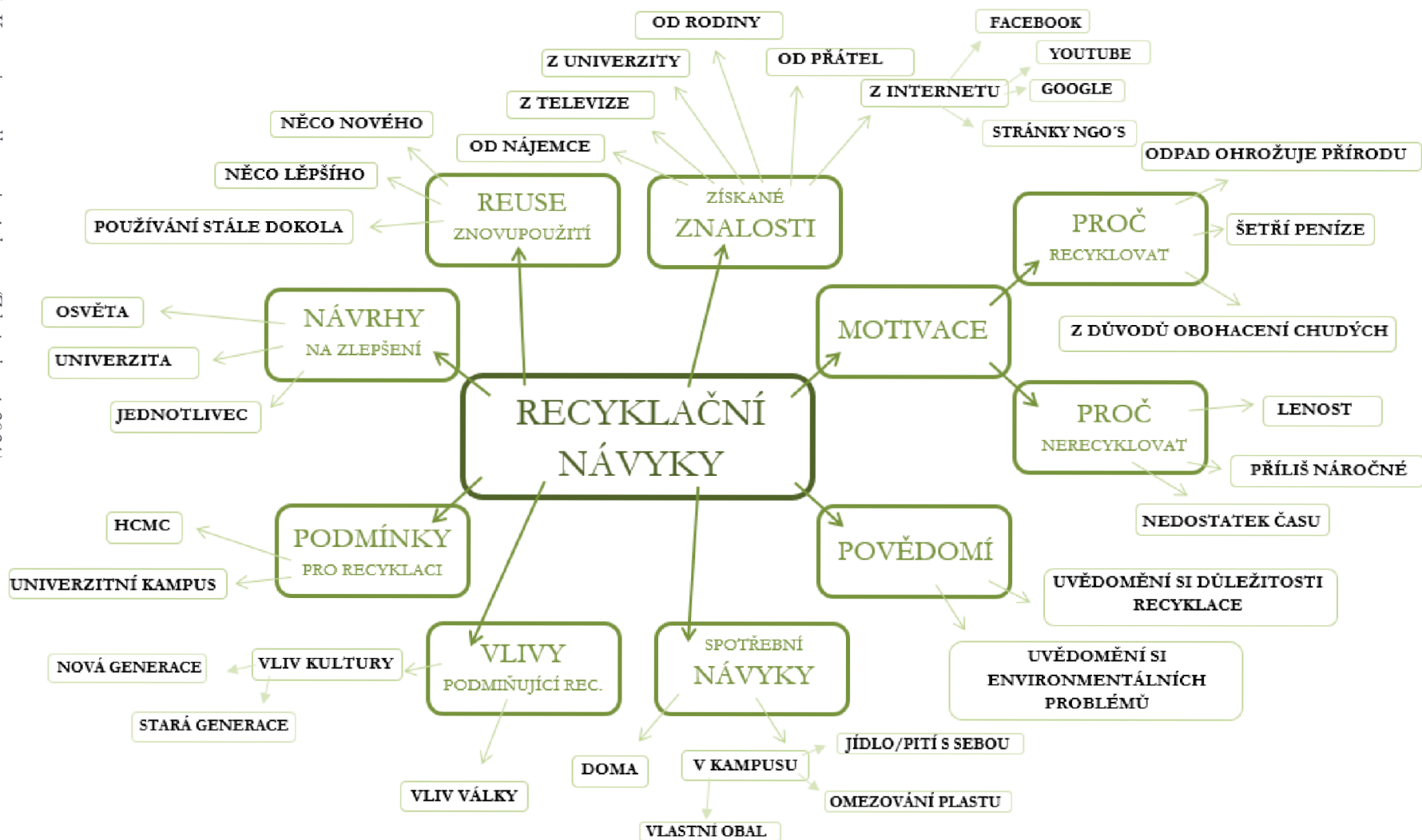
Jak studenti recyklují mimo kampus?

Jaké faktory ovlivňují recyklování studentů TDTU?

Jaké jsou podmínky recyklování v kampusu?

Jaké jsou nápady studentů ke zlepšení recyklace na TDTU?

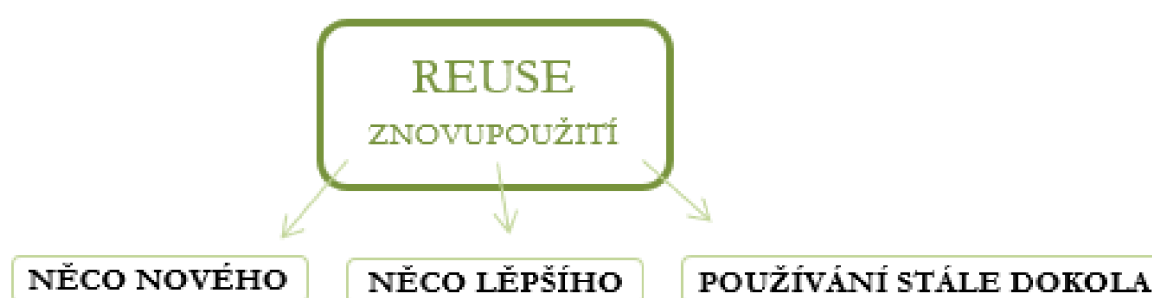
Graf 4: Kategorie a podkategorie výzkumu (Zdroj: vlastní, 2021)

5.1. HVO: Jaké jsou recyklační návyky studentů TDTU?

Tato kapitola se věnuje analýze kvalitativních dat s cílem odpovědět na první výzkumnou otázku: Jaké jsou recyklační návyky studentů? A na její specifické otázky: Jak studenti recyklují v kampusu a mimo kampus? Kapitola obsahuje 3 kategorie – Reuse (znovupoužití), Povědomí, a nakonec Spotřební návyky.

5.1.1. Reuse (znovupoužití)

Graf 5: Kategorie Reuse (Zdroj: vlastní, 2021)

V kapitole 3.1.2. 3R (Reduce, Reuse, Recycle) jsem popsala koncept 3R, kde jsem vysvětlovala rozdíly mezi výše zmíněnými pojmy, nicméně během výzkumu jsem se setkala s pohledem na recyklaci skrze koncept Reuse. Setkala jsem se s teorií, že recyklace má tři definice. „První definicí je opakované znovu-používání nějakého výrobku, druhou definicí je předělání výrobku a vytvoření něčeho lepšího a hezčího, jako například vytvoření vázy z kelímku, a třetí definicí je vytvoření naprosto nového materiálu ze staré již použité věci.“ (S7) Postupně jsem se setkala se stejným názorem ve všech skupinách a uvědomila si, že recyklace je ve Vietnamu chápána jako něco zcela odlišného než například v České republice.¹⁴ Recyklaci vnímají stejně jako je námi chápán pojem Reuse. Dokonce respondent S14 řekl: „Pro mě je to hlavně o nulovém odpadu, já vlastně nikdy opravdu nerecykluji, protože tady (ve Vietnamu) je to hlavně o znovu-používání, dělat věci opět užitečné.“ Postupně se také objevovala shoda s předešlou zmíněnou teorií tří různých definic recyklace.

¹⁴ Pojem recyklace jsem v kapitole 3.1.3. specifikovala více, popisovala jsem tento proces jako selektování odpadu, kdy se roztríděný odpad dále zpracovává. Podle ministerstva životního prostředí České republiky stát ročně recykluje až 41 % vyprodukovaného odpadu (data z roku 2019). Přičemž občané České republiky nejčastěji recyklují sklo, plasty a papír. Z toho můžeme tedy předpokládat, že recyklace je v České republice interpretována a chápána ve smyslu třídění odpadu, ne jako koncept Reuse, jak tomu rozumí studenti na univerzitě TDT. https://www.mzp.cz/cz/news_20201201-CR-nastupuje-trend-od-skladkovani-ke-trideni-recyklaci-a-materialovemu-vyuziti-na-maximum

Ve Vietnamu je skutečně na recyklaci pohlíženo ze tří úhlů, které, jak již bylo výše zmíněno představují: něco nového, něco lepšího, používání stále dokola. Nicméně setkala jsem se i s povědomím o konceptu 3R, kdy mi respondent S8 sdělil, že „recyklace je finálním krokem po Reduce a Reuse, ale že recyklace je skutečně náročná a ve Vietnamu nemožná, takže tím pádem mohou lidé věci pouze znovu-používat“. Někteří studenti dokonce tvrdili, že se recyklace rovná konceptu Reuse.

Používání stále dokola

„Jestliže si koupím a použiji láhev, využiji ji dvakrát,“ zněl jeden z názorů účastníka S1, který potvrzoval pohled na Reuse skrze používání stále dokola. Respondent S6 potvrdil předešlý názor tvrzením: „Využívám to, co již vlastním, mám svou plastovou láhev, kterou používám znovu a znovu.“ Zjistila jsem, že studenti vědí o označení na spodní části lahví, které určuje kvalitu plastu a pokud si kupují nápoj, jehož láhev poté chtějí dlouho používat, vybírají kvalitnější materiál, protože podle jejich slov: „pokud používám špatnou láhev, může to pro mě být nebezpečné, takže potom musím po 4–5 dnech koupit novou“. (S5) Dalším přístupem k recyklaci může být takovýto názor dalšího respondenta: „Když koupím čaj s mlékem a dostanu brčko, nechám si ho a nevyhodím ho. Příště, když se mě prodavač zeptá, řeknu že brčko už nechci, protože mám své vlastní.“ (S10) Pro studenta je velkým krokem oprostít se od těchto věcí a pokaždé žádat prodejce, aby kupříkladu nepřikládal brčko. Sama jsem se setkala s tím, že stánkař chce svému klientovi dát naprosto vše co nabízí a opomenout brčko je pro něj téměř nemyslitelné. Jiný student (S2) se dokonce zmínil, že recyklace pro něj není úplně ideální a snadná, ale snaží se používat plastový kelímek opakovaně.

Něco lepšího

Chápání Reuse jako vytváření něčeho lepšího a užitečnějšího bylo názorem, který někteří respondenti sdíleli. „*Obvykle sbírám kelímky po kávě a mléčném čaji, stříhám je a dělám si z nich stojánky na tužky a podobně.*“ (S4) Dalším pohledem bylo, že „*se starou labví či kelímkem můžu v domě vytvořit věci, které mi tam chybí, které dům potřebuje a které mohou být opravdu užitečné.*“ (S7) Někteří studenti tvrdili, že neradi kupují nové věci a tím, že využijí staré plastové krabičky a kelímky mohou pomoci nahradit danou věc, která jim doma schází, a navíc ten finální produkt mají zadarmo. Velké užití shledávali studenti ve výrobě kelímků, ze kterých tvoří stojánky na tužky, vázy na květiny a květináče, které si většinou něčím pomalují případně polepí.

Něco nového

Jak bylo zmíněno již na začátku této kapitoly, studenti pohlíželi na recyklaci ze tří úhlů. Posledním zjištěným pohledem (a kódem) na recyklaci v rámci této kategorie bylo využití starých věcí na výrobu nového druhu či materiálu. „*Na střední škole jsem měl mnoho nepopsaných papírů ve svém sešitě, tak jsem je ze sešitu vystříhal a dodnes je využívám na zápisky.*“ (S9) Kód Něco nového se může lehce zaměnit s kódem Něco lepšího. Nicméně v tomto kódu se oproti výše zmíněnému nic „uměleckého“ nevyrobí. Předchozí kód se zaměřoval na výrobu nové věci z kreativního hlediska. Tento třetí kód se nicméně podle respondentů zaměřuje na využití staré nevyužívané věci na něco naprosto nového, aniž by to nějakým způsobem kreativně a umělecky zpracovali. „*U nás doma ze starých triček děláme hady na úklid. Po tom, co je rozstříháme, leží doma ve skříni.*“ (S12) Případně ze starého nepopsaného sešitu studenti vytvoří poznámkový blok.

5.1.2. Povědomí

Graf 6: Kategorie Povědomí (Zdroj: vlastní, 2021)

Tuto kategorii jsem vytvořila sjednocením několika kódů popisujících povědomí studentů o existenci environmentálních problémů a v druhé řadě uvědomění si důležitosti recyklace.

Uvědomění si důležitosti recyklace

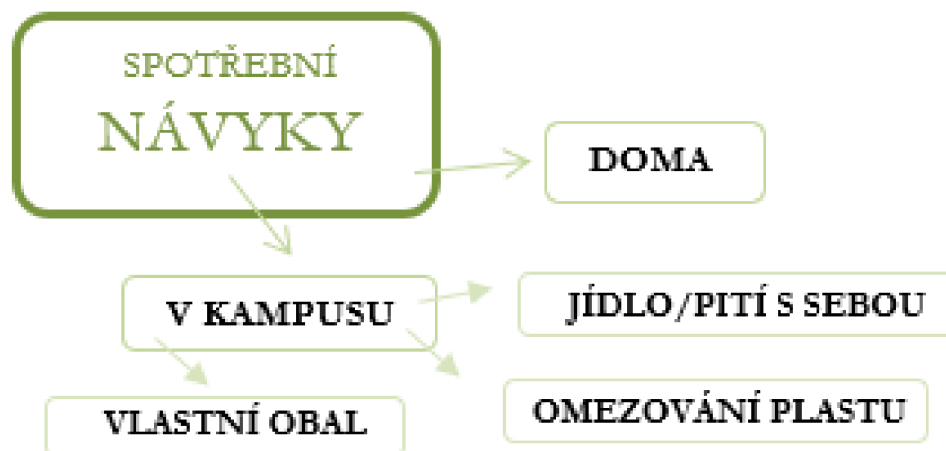
Studenti si uvědomovali důležitost recyklace: „Někdy si říkám, že recyklace je zcela otázkou zodpovědnosti. Někteří lidé se starají pouze o svůj dům, ale celá naše planeta je náš dům. Potřebujeme ukázat naši odpovědnost, musíme redukovat spotřebu plastu.“ (S12) Další respondent S5 potvrdil předešlý názor s tvrzením, že „pokud nerecyklujeme, necháváme za sebou nepořádek. Pokud nerecyklujeme, produkuje se spousta odpadu“. Během rozhovorů jsem se dokonce setkala s pomyslným rozdělením recyklace. Dle respondenta S11 je možné na recyklaci pohlížet ze tří úhlů: „Za prvé recyklace pomáhá chránit zdroje – jestliže něco jen vyhodím, vznikne odpad, přitom z dané věci mohu stále něco tvořit. Druhou věcí je, že recyklací mohu chránit prostředí a posledním důvodem k třídění je, že se poté nebudu cítit vinen, když budu chránit životní prostředí.“ Jmenovaná vina byla dle respondentů poměrně velkým důvodem k recyklaci. „Po jednom měsíci sběru všeho odpadu, jsem si uvědomil, jak moc spotřebovávám plast a přestal jsem kupovat jednorázové kelímky.“ I toto vyjádření lze chápat jako vinu, kterou student (S8) vůči životnímu prostředí po svém zjištění cítil.

Uvědomění si environmentálních problémů

Nejenže studenti věděli o důležitosti recyklace, ale také si uvědomovali hrozby, které pro naši planetu představuje odpad a znali environmentální problémy, se kterými se Země potýká. „*Množství odpadu roste dramaticky, lidé možná nebudou mít prostor, kde budou v budoucnosti moci žít,*“ zněla obava respondenta S13 „*Možná odpad nikdy nezmizí a zůstane na planetě stovky let.*“ (S7) Někteří studenti si dokonce uvědomovali i zodpovědnost, kterou za svým počínáním lidé mají, „*protože jsme lidé a máme odpovědnost za naši planetu, musíme něco dělat, abychom ji ochránili.*“ (S3)

Během výzkumu bylo patrné, že si někteří studenti environmentální problémy skutečně uvědomují, trápí je a mají obavy z toho, že když se nějakým způsobem nezakročí, nezůstane tu nic pro budoucí generace. Recyklaci vnímají jako způsob, jak bojovat s environmentálními problémy. Ve fokusní skupině jsem se od respondentů dozvěděla, že existuje jakési pomyslné rozdělení recyklace, která byla v tomto kontextu opět interpretována jako koncept reuse, kdy se recyklací může něco nového vytvořit. Dále byla recyklace brána jako prostředek, který chrání zdroje a také chrání životní prostředí. Studenti také zmiňovali zodpovědnost, kterou všichni lidé vůči Zemi mají, případně by měli mít.

5.1.3. Spotřební návyky

Graf 7: Kategorie Spotřební návyky (Zdroj: vlastní, 2021)

Tato podkapitola se zabývá denními spotřebními návyky studentů. Kategorie poukazuje na denní produkci odpadu studentů a je rozdělena na návyky v kampusu a doma. Na následujícím obrázku 9 je snímek klasického vyprodukovaného odpadu, který vzniká při konzumaci oběda případně večere studentů na univerzitě Ton Duc Thang. Obědový balík obvykle představuje polystyrenová krabice na jídlo, bambusové hůlky v plastovém sáčku, plastová lžička, sójová omáčka v malém sáčku zajištěném gumičkou; celé obědové menu je poté vloženo do sáčku. K tomu si studenti většinou dokupují nějaký nápoj. Jedná se buď o ovocné smoothie, džus, mléčný čaj anebo kávu. Někteří studenti si dají ledový nápoj spolu s kávou. Každý plastový kelímek je s plastovým víčkem uložen do igelitového sáčku a k němu je přiloženo plastové brčko v plastovém obalu.

Káva bývá až na výjimky také v plastovém kelímku. Spotřeba se samozřejmě týká také nákupu plastových lahví apod. Obrázek přikládám pro lepší představu toho, jak vypadá konkrétní spotřeba plastu na jednoho studenta.

Obrázek 9: Obvyklý odpad vzniklý studentským obědem s sebou na TDTU (Zdroj: vlastní, 2019)

V kampusu

Jak jsem již zmínila výše, ze svého pozorování v kampusu TDTU jsem zjistila, že denní spotřeba plastu je poměrně vysoká. Ve svém výzkumu jsem se na tuto problematiku zaměřila a při analyzování dat mi vyplynuly celkem tři podkapitoly – Jídlo/pití s sebou, Omezování plastu a Vlastní obal.

Při dotazování se, zda si studenti berou **jídlo či nápoj s sebou** zněla téměř jednohlasná odpověď, že ano. „*Plastové lahve většinou používám jednou nebo dvakrát, většina lidí si koupí lahev, použije ji jednou a poté prostě vyhodí. Ve Vietnamu je to opravdu obvyklé.*“ (S12) Pokud se zaměříme konkrétně na spotřebu plastu konzumací nápojů, zjistíme, že nakupovat každý den nápoj je poměrně obvyklé. „*Většinou si jdu pro pití ráno před osmou, jen pro kelímek s vodou anebo kolu, také chodívám pro kávu. Denně si pro pití zajdu zhruba třikrát.*“ (S5) Poměrně oblíbeným nápojem je u studentů také energetický nápoj, který dle svých slov pijí „*většinu času, obzvláště když se cítí unavení*“. (S13) Nicméně ne vždy si studenti berou nápoj s sebou. „*V noci si rád chodím pro smoothie, ale neberu si ho s sebou, ale vypiji si to z normálního brníčku.*“ (S9) Zazněla ale i odpověď respondenta S6, „*když mám žízeň, piji vodu ze zásobníku na chodbách v kampusu anebo na koleji*“.

Když jsem se v otázkách zaměřila na návyky spojené s jídlem, setkala jsem se hlavně s odpovědí, že možnosti vzít si jídlo s sebou využívají studenti vždy. Někteří studenti si berou jídlo s sebou i několikrát denně, jiní zase jednou či dvakrát týdně. Všichni studenti si tedy minimálně jednou týdně jídlo v předem připraveném plastovém obalu odnesou. Účastník S7 mi během rozhovoru sdělil, že *„cítí doslova takový svědivý pocit, když si kupuje nějaké jídlo s sebou v obalu“*. Cítí vinu, ale přesto si jídlo v obalu koupí, protože *„ve Vietnamu je to velice obvyklé“*. (S7)

Jsou i studenti, kteří si již přivykli nosit **vlastní obal**. Již v kapitole 5.1.1. Reuse jsem zmiňovala, že někteří respondenti využívají koupenou lahev stále dokola, nicméně si hlídají dno lahví čili kvalitu plastu. Případně si koupí kelímek určený na nápoje s sebou, například ve Starbucks. (S3) Někteří studenti nosí vlastní obal i na oběd, například respondent S12 řekl, že *„si vždy nosí svoji vlastní krabičku“*. Jiný respondent (S14) tvrdil: *„Málokdy chodím pro jídlo, protože si dělám vlastní jídlo doma.“* S tím souhlasil i student (S6), ale tvrzení trochu poupravil: *„Záleží na čase – když mám jednu nebo dvě volné hodiny, jdu se najíst domů anebo do restaurace, ale když ten čas nemám, koupím si jídlo s sebou a sním ho doma nebo v kampusu.“* Další student (S2) zase preferoval stravování v restauraci, protože se mu líbilo, že jí z normálního keramického talíře.

S výše zmíněným pohledem (a kódem) úzce souvisí následující – **Omezení spotřeby plastu**. Snahou omezit spotřebu plastu může být například i to, že si student donese vlastní obal. Nicméně tato data se od těch předešlých trochu liší v tom, že se netýkají pouze stravovacích návyků. Například respondent S12 mi sdělil: *„většinou chodím na nákup do supermarketu a obvykle mi nabízejí na můj nákup igelitku. Když jsem v obchodě, používám výhradně svou vlastní tašku“*. Další možný způsob snižující spotřebu plastu nabízí respondent S7: *„Nakupuji brčka, která jsou dělaná z rýžové mouky a také jiné věci, které nejsou vyráběné z plastu. Když si chci koupit něco plastového, tak se snažím, aby to bylo z již recyklovaného plastu.“* Student (S9) zase tvrdil, že *„když už si kupuje v obchodě něco v igelitce, musí být taška v přírodě rozložitelná. Takové sáčky nabízejí v nedalekém (kousek od TDTU, pozn. autorky práce) obchodě“*.

Kromě spotřebních návyků v kampusu jsem se ve výzkumu zaměřovala i na chování **doma**. Zajímalo mě, zda vliv na recyklaci ovlivňuje domácí prostředí. Dle jednoho z respondentů (S5) má jeho rodina velký vliv na recyklaci: „*Já i moje mamka recyklujeme, protože moje maminka má pozitivní vztah k přírodě a také chce šetřit finance. Recykluje vše, co je jen možné, inspiruje mě.*“ Ve většině rodin se věci sbírají a využívají později. „*Má rodina, mamka a babička obvykle chodívají pro polévku a používají igelitku, poté když jdou do supermarketu, použijí ji znovu. Je to typické pro starší generaci, všude s sebou nosí starou tašku.*“ (S6) S podobnou zkušeností jsem se setkala i u dalšího respondenta (S12). „*Moje rodina má takovou tradici sbírání tašek, které budou moci použít znovu. Obvykle také sbíráme stará trička a kalhoty, které už nemůžeme nosit a poté je nastříháme na malé kousky, které používáme k otírání stolu a na podobné věci, máme je všechny uložené ve skříni.*“ Někteří studenti řekli, že doma rodiče přímo nerecyklují, ale schraňují věci, které by se mohly v budoucnu hodit.

Od respondentů jsem se dozvěděla, že si v kampusu obvykle berou nápoj s sebou do plastového jednorázového kelímku, někdo si nápoj naopak více vychutná v klasickém hrníčku přímo u prodejce. Někteří studenti využívají zásobníky na vodu, které jim univerzita poskytuje, obvykle si plní plastové lahve, které před vyhozením využívají několik dní, nezapomínají si kontrolovat kvalitu plastu, která je označena na dně plastových lahví. Jídlo s sebou si studenti berou minimálně 1x týdně, ale jsou i tací co si pro jídlo chodí i několikrát denně. Od některých respondentů jsem se dozvěděla, že si nechávají dávat jídlo do svých vlastních krabiček anebo si přinesou jídlo z domu. Zjistila jsem, že někteří studenti cítí vinu, že využívají jednorázové obaly, a přesto si kupují jídlo s sebou, protože je to ve Vietnamu zkrátka obvyklé. Respondenti zmínili svou snahu snižovat spotřebu plastu formou různých alternativ jako je nošení vlastní látkové tašky, využívání rozložitelných jednorázových tašek anebo používání bambusových či rýžových brček.

5.2. HVO: Jaké faktory ovlivňují recyklování studentů TDTU?

Tato kapitola se věnuje analýze kvalitativních dat s cílem odpovědět na první výzkumnou otázku: Jaké faktory ovlivňují recyklování studentů TDTU? A na její specifické podotázky: Jaké jsou podmínky recyklování v kampusu? Jaké jsou nápady studentů ke zlepšení recyklace na TDTU?

V kapitole 3.1.4.1. Faktory ovlivňující recyklaci Clay (2005) popisuje 7 faktorů, které ovlivňují recyklaci studentů. Během analyzování sesbíraných dat se mi postupně vynořily kategorie, které Clay (2005) přímo zmiňuje. V celé této kapitole 5.2. postupně seznamuji s nově vzniklými kategoriemi a hledám podobnosti s Clayovými faktory. Kromě tří výše zmíněných kategorií (Reuse, Povědomí a Spotřební návyky) mi vzniklo pět dalších kategorií, a to: Získané znalosti, Vlivy podmiňující recyklaci, Podmínky pro recyklaci, Motivace, a nakonec Návrhy na zlepšení.

5.2.1. Získané znalosti

Graf 8: Kategorie Získané znalosti (Zdroj: vlastní, 2021)

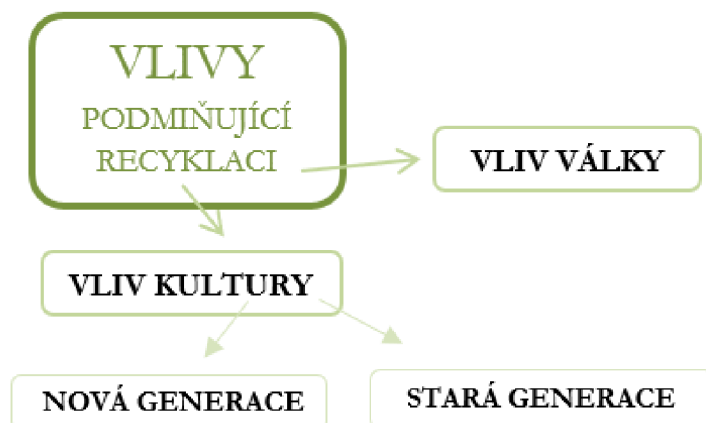
Znalosti o recyklaci studenti získávají hned z několika míst, během výzkumu zmiňovali nejvíce rodinu, univerzitu a poté internet. Mezi další zdroje, kde mohou získávat větší znalosti, studenti zařadili neziskové organizace, zkušenosti ze zahraničí, přátele, a nakonec znalosti od pronajímatele. Jelikož je v této kategorii obsaženo výrazně více kódů než v těch předešlých, nerozdělila jsem je do jednotlivých kapitol, ale pouze jsem jednotlivé kódy pro lepší přehled tučně zvýraznila.

Když jsem se studentů zeptala, kde se o recyklaci dozvěděli, rozhovořili se o **univerzitě**. „*Učitelé nás učí o environmentálních problémech,*“ zněla jedna z reakcí od respondenta S6. Další odpovědi bylo (S8): „*Moji spolužáci se moc nestarají o životní prostředí, tak o tom spolu nemluvíme, nicméně mám pár blízkých přátel, se kterými o ekologii rádi mluvíme.*“

Kromě studijního prostředí byl hlavním zdrojem znalostí **internet**. Studenti zmiňovali platformy jako **Google, Facebook, YouTube** a poté stránky **neziskových organizací**. „*Pokud se chce něco dozvědět, jdu na internet, když se chce dozvědět něco o recyklaci, hledám na Googlu, když chce vidět proces recyklace, najdu si to na YouTube a zjistím, o co se jedná.*“ (S13) YouTube pro studenty slouží také jako platforma, kde hledají inspiraci, například jeden z respondentů (S12) se dívá na krátká několikaminutová videa, kde se učí, jak vyrábět z plastových kelímků a lahví něco speciálního. Dalším důležitým zdrojem je pro studenty **televize**, ve které dávají řadu dokumentů, kde se mohou ledacos dozvědět. Poměrně neobvyklým zdrojem znalostí o recyklaci byl **pronajímatele**. Jeden z účastníků výzkumu (S6) mi sdělil: „*Moje rodina a já žijeme ve velké budově s několika byty, v domě žije spousta rodin jako je ta naše. Občas míváme setkání spolu se všemi ostatními rodinami a říkají nám o recyklaci. Moji rodiče toho mnoho o recyklaci neví, takže se mohou učit vždy něco nového a začít to poté dělat.*“ Jako poslední zdroj znalostí, které studenti zmiňovali bylo **zahraničí**. „*Měl jsem možnost vycestovat do zahraničí, do Singapuru. Je to to nejčistší místo na světě. Viděl jsem několik plakátů o tom, jak recyklovat a také spousta košů na třídění odpadu. V Singapuru mají tři rozdílné koše na recyklaci. Na internetu také mají mnoho informací o tom, jak redukovat odpad.*“ (S13) Ve fokusních skupinách jsem se dozvěděla, že studenti přístup k informacím mají a většina z nich se i o problematiku zajímá. Nicméně stejně jako v části Reuse je pro ně recyklace v našem chápání poměrně abstraktním pojmem, se kterým se přímo setkali spíše v zahraničí (viz kapitola 5.1.1. Reuse).

Během výzkumu mi vznikla kategorie Získaných znalostí o recyklaci, kterou jsem v této kapitole více přiblížila, a ve které jsem našla shodu s Clayovým faktorem Předěšlá zkušenost (viz kapitola 3.1.4.1. Faktory ovlivňující recyklaci). Clay (2005) ve své studii mezi sedm faktorů, které ovlivňují recyklační návyky mimo jiné zahrnuje jako důležitý faktor Předěšlou zkušenost, kterou dle jeho názoru získáváme právě v okruhu rodiny, ve vzdělávacích institucích, skrze internet či mezi přáteli. Respondenti se ve fokusních skupinách zmiňovali o kruzích, kde přicházejí do styku s informacemi o recyklaci a životním prostředí, přičemž zmínili ty stejné, o kterých ve své studii hovořil i Clay. Nicméně tyto zdroje se během tohoto výzkumu ještě rozšířily o znalosti získávané z televize, znalosti od pronajímatele a ze zahraničí. Jako zdroje, kde získávají informace na internetu respondenti zmiňovali platformy jako Google, YouTube, Facebook a také stránky neziskových organizací.

5.2.2. Vlivy podmiňující recyklaci

Graf 9: Kategorie Vlivy podmiňující recyklaci (Zdroj: vlastní, 2021)

Během výzkumu jsem se setkávala s opakováním pojmů, jako je stará, nová generace a také jižní a severní Vietnam. Při analyzování dat se na mě v induktivní části pomalu vynořovalo slovo Vlivy podmiňující recyklaci, které všechny kódy spojovalo. Tato kategorie nebyla součástí ani jedné otázky a respondenti vzájemnou interakcí a diskuzí ve fokusních skupinách postupně přišly s těmito výše zmíněnými vlivy, které dle jejich názoru mohou ovlivňovat recyklaci a recyklační návyky. Tuto kategorii jsem později ještě rozdělila na dvě podkategorie, a to Vlivy kultury a Vlivy války, jejich podkategorie jsem poté zvýraznila tučně.

Vliv kultury

Respondenti tvrdili, že se Vietnam dle věku obyvatel rozděluje na novou generaci a starou generaci, kam řadili své rodiče a prarodiče. **Stará generace** se prý nezabývá ekologií, protože „ve Vietnamu je hodně stromů a mořských plodů, takže se nebojí ekologických problémů a nevěří na ně. Myslí si, že když znečistíme oceán, vyčistí se sám a ryby přežijí. Takže se o to prostě nestarají.“ (S14) Dalším názorem bylo, že „odpadkový koš je pro odpad, nijak se to nemusí třídit, všechny zbytky patří do něj (z pohledu staré generace, pozn. autorky)“. (S11) Jeden z účastníků také sdělil: „Myslím si, že dalším důvodem, proč starší lidé netřídí je, že si myslí, že to není jejich odpovědnost, že se o to neziskové organizace a vláda postarají. Dalším důvodem, proč je pro ně recyklace zbytečná je fakt, že by to mohla být pracovní příležitost pro sběrače odpadků, tak proč by jim měli brát jejich práci.“ (S9)

Naopak **nová generace** dle studentů recykluje (v jejich chápání), protože mají možnost tento způsob chování studovat na univerzitě. „*Naši rodiče a prarodiče neměli možnost studovat, proto to (recyklace, pozn. autorky práce) nedělají.*“ (S10) Respondent S13 tvrdil, že „*o environmentálních problémech se učíme hodně, ale způsob studia není správný. Málo lidí proto rozumí tomu, co to opravdu znamená. Jen pár lidí to může opravdu dělat. Ten, kdo má šanci potkat jiné lidi ze zahraničí, může pochopit pravý význam ochrany životního prostředí. Mnoho studentů prostě doopravdy nerozumí tomu, o co se jedná.*“

Respondenti vnímali novou generaci, tedy sami sebe jako podstatně zodpovědnější ve vztahu k recyklaci oproti svým rodičům a prarodičům. Přisuzovali to hlavně vzdělání, které se jim dostává, nicméně přiznali, že přestože k informacím o recyklaci a životním prostředí mají přístup, stále problematice ochrany životního prostředí dostatečně nerozumí.

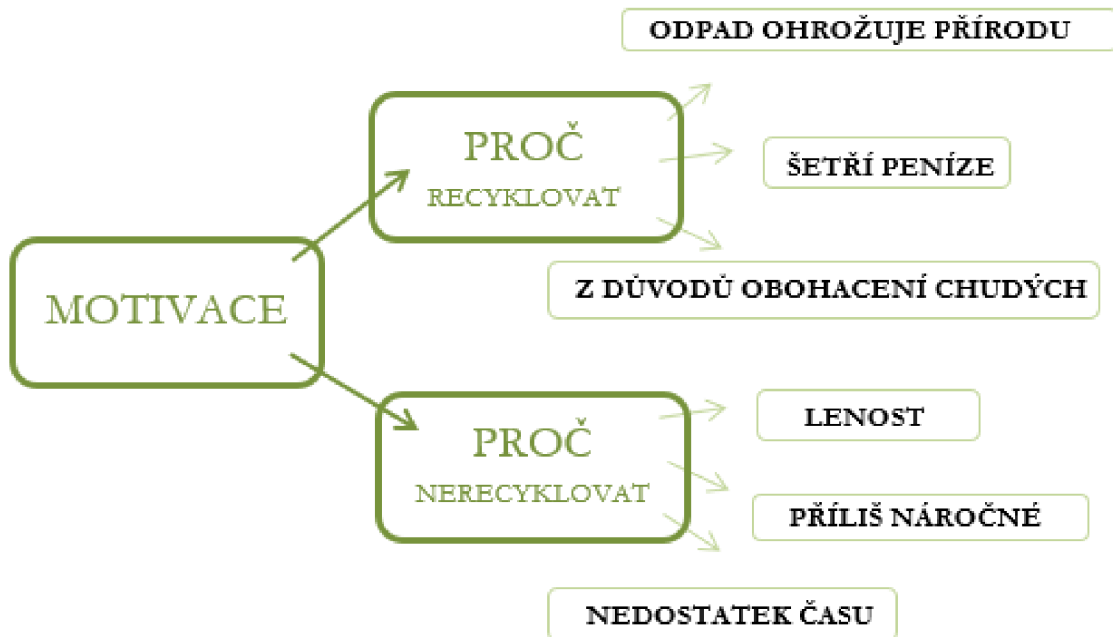
Vliv války

Kromě generačních rozdílů studenti zmiňovali také vliv války ve Vietnamu na recyklační návyky. Podle respondenta S11 je severní Vietnam místem, kde „*je opravdu mnoho chudých lidí, kteří mají zvyk chránit věci a také si je uchovávat, aby je mohli použít znovu.*“ Podle některých studentů je to příklad skvělého charakteru lidí žijících na severu Vietnamu. Důvodem, proč se lidé na severu takto chovají, je prý to, že „*lidé na severu Vietnamu mají těžký život. Před mnoha lety tam panoval ještě naprosto základní způsob života, oproti jiným zemím dost pozadu. Nicméně lidé tam doposud pokračují ve farmářství a postupně své farmy zvětšují, je to takový zvyk, který tamní lidé mají.*“ (S10) Respondent S6 zmínil konkrétní příklad takového rozdílu: „*Ve Vietnamu nebylo obvyklé využívat konzervy a plastové věci, lidé to tu moc neznali, ale protože na jihu operovala americká armáda, vietnamští obyvatelé na jihu země měli možnost používat tyto věci a měli jich dostatek, a proto neměli potřebu je schraňovat. Naopak na severu měli všeho nedostatek a k takovýmto věcem neměli téměř přístup, takže když něco takového dostali, konzervy si ponechali a nic nevybazovali.*“ S podobným příkladem přišel respondent S13, který tvrdil, že na severu Vietnamu je více obvyklé šetření věcí a znovu používání, protože „*sever byl součástí revoluce a také součástí války mnohem více než jih, navíc na jihu země, hlavně v Saigoně (HCMC) bylo mnoho lidí ze západu, kteří zde investovali mnoho peněz do obchodu, takže tu bylo k dostání mnohem více věcí než na severu, a proto se na severu naučili, jak šetřit a neplytvat.*“ (S8) Studenti mimo to také zmiňovali, že lidé na severu mají obecně větší motivaci věci šetřit a ponechávat je pro budoucí využití, „*protože zažili válku a vědí, co to je nic nemít.*“ (S6)

Podle respondenta S5 na jihu Vietnamu lidé naopak „převzali nové zvyky od lidí ze západu, mají vše zadarmo a nemusí kvůli tomu tak pracovat jako lidé na severu“. Přibyl navíc názor, že „lidé na jihu vytváří více odpadu, ne protože mají více peněz než lidé na opačné straně země, ale protože byli více ovlivňováni lidmi ze zábraničí a také kvůli tomu není moc velkým zvykem ponechat si věci“. (S7) Zjistila jsem, že se respondenti v tvrzení o rozdílech mezi severem a jihem shodovali, přestože nikdo z nich nepocházel ze severního Vietnamu, přičemž polovina pocházela z jihu, druhá polovina byla původem ze středního Vietnamu. Informace o trvalém bydlišti jsem se od studentů dozvěděla již během informovaného souhlasu, kde vyplňovali kromě svého věku a oboru, který studují, také místo trvalého bydliště.

Studenti považovali obyvatelstvo severního Vietnamu za lidi se skvělým charakterem, kteří, právě protože mají těžký život, si váží věcí a schraňují je. Připisují to obzvláště vlivu války ve Vietnamu, která se podepsala zejména na severu země. Naopak jih Vietnamu respondenti považovali za mnohem méně zodpovědný ve vztahu k recyklaci a snižování odpadu. Návyky obyvatelstva jižního Vietnamu připisovali opět válce, neboť se jich podle respondentů nedotkla tak výrazně. Tím, že na jihu země operovala americká armáda, měli mnoho investic do obchodu ze západu. Věci tedy dle názoru studentů neschraňovali z toho důvodu, že měli všeho dostatek. Tucker (1999) ve své studii zmiňuje (viz kapitola 3.1.4.1. Faktory ovlivňující recyklaci), že recyklace je nejčastější zpravidla u lidí s vyššími příjmy, nicméně v tomto případě se praxe od teorie liší. Během analýzy dat jsem přišla se zjištěním, že finance lidí na jihu nemotivují recyklovat víc, ale naopak více plýtvat, protože mají všeho dostatek a nemusí nic šetřit.

5.2.4. Motivace

Graf 10: Kategorie Motivace (Zdroj: vlastní, 2021)

Tato kategorie pojednává o motivaci recyklovat, kapitola se dělí na motivace, které studenty vedou k recyklaci a na vlivy, které je naopak od recyklace odrazují. V této části propojují motivaci recyklovat z našeho (Recycle), ale i vietnamském pohledu (Reuse).

Proč recyklovat

Jako důvod, proč recyklovat, studenti uváděli fakt, že **odpad ohrožuje přírodu** a zároveň omezuje lidi, a proto je potřeba nebýt k odpadu lhostejný. „*Pokud nebudeme třídit, bude nedostatek přírodních zdrojů,*“ zazněl názor respondenta S14, který odkazoval na neustálou těžbu a získávání stále nových materiálů. Přitom by stačilo recyklovat a neplýtvat. Někteří účastníci rozhovoru nejenže vnímali odpad jako nebezpečí pro přírodu, ale i jako hrozbu pro lidi: „*Nerecyklování má obrovský vliv na lidi – pokud na Zemi bude hodně odpadu, nebude tu místo pro lidi, kteří nebudou moci dělat to co chtějí, například stavět silnice a domy.*“ (S6)

Jednou z motivací, proč lidé doma třídí odpad, je **obohacení chudých**. Studenti mluvili hlavně o svých rodičích a prarodičích, kteří doma sbírají papír a plast a poté nahromaděné odpadky prodávají chudým. „Ve Vietnamu jsou lidé, kteří za peníze sbírají odpad. Moji rodiče nevyhazují, ale hromadí staré noviny a poté je prodávají těmto lidem. Prodávají to za nepatrný obnos, zhruba jen 1000 dongů (1 CZK, pozn. autorky) za jedno kilo papíru a 1 až 3 tisíce za kilo plastu.“ (S9) V jiné rodině zase třídí konzervy: „Většinou nerecyklují, ale doma máme spoustu různých lahví a konzerv, které prodáváme lidem. Jedno kilo je za zhruba 20 000 dongů. Sběrači to poté prodávají za spoustu peněz a alespoň něco našetří. Doma nikdy konzervy nevyhazujeme, recyklujeme je.“ (S10) Respondent S5 se svěřil, že doma nikdy nevyhazují jídlo, ale „rodiče to dávají do plechovky a poté si pro zbytky až domů přijde nějaký muž“.

Další motivací byla **úspora peněz**. Tím, že si nemusí kupovat například stojánky na tužky, ale vyrábí si je z kelímků, nějaké peníze ušetří. „Myslím si, že ve Vietnamu rodiny sbírají staré věci pro další využití, jako je úklid domu jen z jednoho důvodu. Dělají to hlavně proto, že chtějí šetřit peníze, životní prostředí je až na druhém místě.“ (S10) Podobný pohled měl i respondent S7, který tvrdil, že „recyklace přináší výhody a šetří peníze. Můžeme vyrobit něco pěkného a zajímavého. Spousta mých kamarádů má podobný názor“. Dalším možným snížením financí může být dle respondenta S12 kampaň prodejce, která opět přináší finanční výhody. „V některých kavárnách nebo čajovnách dostanu slevu, když si přinesu vlastní kelímek. Je to skvělá cesta ke snížení konzumu.“ Na dalších místech nabízí prodejce slevu i v případě, když „použiji místo plastového brčka například bambusové anebo papírové“. (S5) Účastník S8 se setkal se společností, která „sbírala stará pera a plnila je znovu inkoustem. Studenti tedy místo toho, aby pero vyhodili, mohli si ho nechat a dále používat“.

Proč nerecyklovat

Jako důvody, proč nerecyklovat, studenti zmiňovali lenost, náročnost recyklace, a nakonec nedostatek času. Setkala jsem se s názorem, že pro někoho je třídění odpadu moc namáhavé a jsou příliš **líní** recyklovat. „Myslím si, že je dostatečně dobré hodit odpad do koše, a ne ho nechat na zemi. Pokud chce někdo recyklovat, měl by znát ten proces, jsem moc líný na to, abych to ještě hledal někde na internetu.“ (S12) Respondent S12 tento názor sdílel. „Někdy je venku hrozně teplo, jsem líný vůbec vyjít ven, a tak si volám Grab (dovážka jídla, pozn. autorky práce). Já vím, že bych se měl starat o životní prostředí, ale nejdříve musím myslet na sebe.“

Pro někoho je recyklace zase příliš **náročná**, musí si zjišťovat informace a vymýšlet stále něco nového. „*Potřebuješ inteligenci a kreativitu recyklovat, je to docela těžké.*“ (S6) Tento názor také potvrdil respondent S8: „*Moji spolužáci nerecyklují, protože vědí, kolik času to zabere. Vím, jak moc je to náročné, takže je chápu.*“

Jako další důvod, proč nerecyklovat, studenti uváděli **nedostatek času**. „*V současnosti je těžké něco takového (recyklace, pozn. autorky práce) dělat, nemám moc volného času. Mám například jen 15 minut na oběd, přičemž příprava oběda trvá třeba 30 minut, když dojím, musím ještě omývat nádoby, takže je snadnější si jídlo objednat. Šetří to čas.*“ (S12) Respondent S14 se podělil o názor: „*Často si zapomínám vzít vlastní krabičku a poté dostanu oběd do jejich obalu, který vyhodím. Nemám čas se pro vlastní obal vracet a je pro mě snadnější použítou krabici vyhodit než si ji nechat.*“

Studenti mají motivaci recyklovat a uvědomují si hrozby, které nerecyklování přináší. Velkou motivaci shledávali v obohacení chudých. V domácnostech studenti sbírají papír, plast a konzervy a poté je za malý obnos prodávají chudým lidem, pro které jde o způsob obživy. Kromě toho někteří studenti sbírají zbytky od jídla a poté je dávají lidem, kteří si pro ně přijdou. Motivaci studenti shledávali také v úspoře peněz – nemusí například kupovat hadry na mytí domu, protože využijí stará trička, kromě toho také mohou vyrábět něco užitečného a pěkného ze starých použitých věcí. Jako další způsob úspory vydajů vnímali kampaně prodejců, kteří nabízejí slevy za to, když si zákazník do podniku přinese vlastní obal, kelímek apod. Studenti nicméně také zmiňovali fakt, že se jim mnohdy nechce recyklovat. Ve Vietnamu je většinu roku velké teplo, studentům se nechce vycházet ven pro jídlo a raději si oběd či večeři objednají v jednorázových obalech. Je třeba si uvědomit, že recyklaci vnímají skrze koncept Reuse, přestože mají motivaci recyklovat, nemají dostatek kreativity na vytvoření něčeho nového, a proto mnohdy shledávají recyklaci jako velmi náročnou. Vzhledem ke školním povinnostem studenti někdy nemají čas si zajít na oběd nebo případně něco vytvářet.

Stejně jako u předešlé kategorie Získané znalosti jsem našla nejenom shodu s Clayovými (2005) faktory, ale ve své studii o faktorů Motivace dokonce přímo mluví (viz kapitola 3.1.4.1. Faktory ovlivňující recyklaci). Nicméně v případě tohoto výzkumu je faktor Finance přímo obsažen v Motivaci oproti Clayově studii, kde je zvlášť. Mimo to jsem tuto kategorii rozdělila do dvou podkategorií Motivace recyklovat a nerecyklovat, což by se dalo připodobnit k motivaci pozitivní a negativní, o které přímo hovoří Fishbein a Ajzen (1975). Blake (1999) ve své studii hovoří o lenivosti a nedostatku zájmu o životní prostředí a Todd a Taylor (1995) hovoří o vnímání recyklace jako nepříliš účinné a časově náročné, což se mi promítlo v motivacích nerecyklovat.

5.2.4. Podmínky pro recyklaci

Graf 11: Kategorie Podmínky pro recyklaci (Zdroj: vlastní, 2021)

Podmínky pro recyklaci jsem v otázkách směřovala především k univerzitě, ale ve fokusních skupinách se studenti také výrazně rozhovořili o recyklačních podmínkách v Ho Či Minově městě.

HCMC

Ve vztahu k recyklačním podmínkám v HCMC respondent S9 sdělil, že ve městě viděl koše na recyklaci jen „na některých místech,“ přičemž se jednalo jen o „jeden koš na plast a druhý na organický odpad“. Jak sám řekl, „není toho moc“. Respondent S7 ve městě dokonce nezná „žádné místo, kde lze třídít odpad“. Tento názor podpořil respondent S10: „V HCMC nemáme moc možností recyklovat.“

S čím ale byli studenti spokojeni je možnost využití ekologicky šetrných sáčků, které nabízejí v obchodech. „Někde mají ekologické sáčky, které nejsou vyráběny z plastu, ale jsou organické a do sedmi dnů se v přírodě rozloží.“ (S6) Kromě rozložitelných organických sáčků respondenti chválili, že „v některých supermarketech používají na ovoce a zeleninu banánové listy, ve kterých jsou potraviny zabalené“. (S11) Nicméně také zmiňovali, že malí obchodníci nemají peníze na tyto ekologicky šetrné sáčky, a tak používají plastové, protože je to pro ně značně výhodnější. Kromě ekologických sáčků se ve městě respondent S9 setkal s místy, kde „sbírají módní oblečení a poté jej za malý obnos prodávají chudým lidem“. Podle jednoho z respondentů se v poslední době začíná ve Vietnamu rozmáhat používání rozložitelných kelímků a brček z rýžových zbytků. „Například máme brčka, která se vyrábí z rýže anebo bambusu. Vezmou rostlinu z rýže, ale ne konkrétně rýži. Obvykle se po sklizni tyto rostliny vyhazují, ale někteří lidé je dále využívají a místo vyhození z nich udělají brčko.“ (S13)

Se studenty jsme během rozhovoru věnovali velkou část recyklačním podmínkám v kampusu. Odpověď studentů obvykle zněla takto: „*V kampusu nemáme koše na recyklaci, máme jen jeden koš na všechno.*“ (S2) Někteří studenti se dokonce k podmínkám vyhradili slovy: „*Jsem nespokojený s recyklací, protože koš na recyklaci je pouze v knihovně.*“ (S8) Důležité je zmínit, že koš se nachází v nejvyšším patře knihovny. K tomu, aby se tam člověk mohl dostat, musí projít kontrolou při vstupu do knihovny, odložit si věci do skříňky, přezout si boty a až poté může jít vyhodit plastový kelímek v pátém patře. Nicméně koš pojme maximálně tucet kelímků. Někteří respondenti vnímali přístup kampusu ve vztahu k odpadu poměrně kladně. „*Pokud bych měl hodnotit na stupnici od jedné do deseti, stav v kampusu představuje zhruba číslo sedm, protože je opravdu čistý, žádný odpad se neválí na zemi, vše je v koších. Recyklace je pouze malá věc.*“ (S12) Toto tvrzení bylo oproti tvrzení ostatních poměrně neobvyklé. Další respondent (S10) řekl, že je „*neutrální, protože nevím, co se s odpadem děje potom; zda je následně roztříděn, anebo odvážen na skládky*“. Tuto informaci jsem se během svého studia na TDTU snažila zjistit, ale bohužel marně. Jednou týdně do kampusu přijížděla velká dodávka, která odvážela odpad, ale kam odpad putoval a zda prošel nějakým roztříděním jsem nezjistila. Během rozhovoru jsem se dozvěděla, že ani studenti to nevědí. „*Nevím, zda kontrolují koše, prostě je vždy sesbírají a hodí na skládku, vyprázdňují pro nás odpadkový koš, abychom ho mohli znovu naplnit. Nicméně nevím, jestli ho recyklují, anebo ne.*“ (S7)

K výše zmíněné knihovně se respondent S5 vyjádřil kladně. „*V kampusu sice nemáme koše na recyklaci, ale spoustu věcí znovu používáme. Například v knihovně je spousta látkových tašek, které si bereme, když vstupujeme do budovy, a používáme je stále dokola.*“ Kromě toho jeden z respondentů (S9) řekl, že „*v knihovně mají na vodu papírové kelímky místo plastových*“. Ve spojitosti s nahrazováním plastových produktů něčím šetrným přispěl jeden z dalších účastníků rozhovoru (S13): „*V budoucnu by měla jednorázová brčka a kelímky v univerzitní jídelně nabídnout znovu použitelná, nicméně si tím nejsem úplně jistý, stále na to čekám. Prý mají prozatím plastová, protože si na konci směny podle toho počítají počet prodaných nápojů.*“ Dozvěděla jsem se také, že v univerzitních prostorách jednou za čas probíhá „*událost týkající se recyklace. Součástí toho je soutěž, během které se snaží z různých starých materiálů vyrobit oděv*“. (S7) Údajně také před nějakou dobou v kampusu proběhl sběr starého oblečení pro chudé. Jeden z respondentů (S5) prý zažil, že „*do školy přišel někdo z H & M a sbíral staré oblečení a za to studentům dával poukaz na nákup nového oblečení*“.

Studenti byli poměrně nespokojeni s recyklačními podmínkami v HCMC, někteří ani nevěděli, kde recyklovat. Podle jiných ve městě nějaké místo na recyklaci ani neexistuje, jediné, co je podle studentů možno recyklovat, je organický odpad. Naopak chválili nabídku ekologicky šetrných a rozložitelných sáčků v supermarketech, případně nahrazení sáčků listy. Kromě toho zmiňovali sběrný starého oděvu pro chudé obyvatelstvo a také možnost využívání rozložitelných jednorázových kelímků z rýže či brček z bambusu.

O podmínkách k recyklaci v univerzitním prostoru se studenti také vyjadřovali poměrně negativně. Některé odpovědi respondentů doslova zněly tak, že v kampusu nejsou koše na recyklaci a jediný koš na separaci odpadu, je v pátém patře knihovny. Setkala jsem se ale i s názorem, kdy respondent hodnotil podmínky kampusu velmi kladně, protože kampus je čistý a odpadky se nevalí nikde na zemi. Někteří respondenti mluvili o tom, že vlastně ani nevědí, kde odpad z košů končí. Neměli povědomí o tom, zda je poté odpad recyklován, prodán chudému obyvatelstvu anebo jen svezene na skládku. Ke knihovně se někteří studenti vyjadřovali poměrně kladně, protože poskytuje právě ten jediný koš na recyklaci, kromě toho nabízí papírové jednorázové kelímky na vodu a také využívá znovu použitelné plátěné tašky.

5.3. Návrhy na zlepšení

Graf 12: Kategorie Návrhy na zlepšení (Zdroj: vlastní, 2021)

Nakonec přichází kategorie zaměřená na návrhy na zlepšení. Studenti přišli během rozhovoru s řadou návrhů, přičemž jejich typy se lišily ve vztahu k jednotlivci, k univerzitě a poté obecně ke všem skrze osvětu.

Jednotlivec

Ve vztahu k sobě samým, tedy k jednotlivci, studenti tvrdili, že nejlepším způsobem začít něco dělat je „*redukovat spotřebu plastu*“. (S6) Větší část studentů tedy volila cestu svého vlastního obalu na svačinu, kelímku na nápoj anebo vlastní látkové případně plastové opakovaně používané tašky. Kromě toho „*je dobré si připravovat jídlo doma a nenakupovat si ho stále ve stáncích*“. (S7) Jak již z výše zmíněného vyplývá, studenti nemohou přímo recyklovat, ale mohou sbírat plast či papír pro chudé, namísto vyhazování, případně z již použitých věcí mohou něco vyrábět.

Univerzita

Studenti tvrdili, že by univerzita měla poskytovat v kampusu koše na separovaný odpad, kromě toho by měla více zvyšovat povědomí studentů o recyklaci a dávat ke košům nějaké popisky. Student S11 si uvědomoval, že „*kdyby univerzita recyklovala, plastu by bylo recyklováno neskutečně velké množství*“. Kromě toho studenta S6 napadlo, že by „*v jídelně mohli poskytovat nápoje do vlastních kelímků*“, což je prozatím nemožné, protože nápoje mají předpřipravené v plastových kelímcích. Také by mohli využívat v přírodě odbouratelné sáčky, kelímky a krabičky.

V kampusu se nachází budova, ve které si studenti nechávají tisknout obrovské množství materiálů na výuku. Po zkouškovém období ale téměř všichni studenti veškeré materiály vyhazují. Jednak se tak vyhazuje velké množství papíru, které by mohlo být vytřízeno, ale také se zbytečně ničí materiály, které by mohl využít i někdo jiný. Respondenta S8 proto napadlo, že by „*se mohlo zřídít místo, sběrna všech materiálů, kde by studenti odevzdávali výukové materiály, které už nepotřebují a jiní by si je mohli brát; šetřilo by to životní prostředí, ale také finance*“.

Osvěta

Posledním bodem, který se ve výzkumu poměrně často objevoval byla jakási osvěta. Respondenti tvrdili, že by mnoho studentů třeba i recyklovalo, ale nemají o tomto přístupu téměř žádné povědomí. Nevědí, jaký je za recyklací proces a jaké škody hromadění odpadu přináší. Napadlo je, že by se mohly pořádat jakési osvětové přednášky. Jeden z problémů, který respondent S14 viděl, bylo: „*Když se bavíme o recyklaci, mnoho lidí si myslí, že je to pouze starost nějakých společností a jich se to netýká, že se o to stará nějaký stroj*.“ Kdyby si lidé uvědomovali, o co přesně se jedná, dle jejich názoru by recyklovali víc.

Respondenti tvrdili, že by měli začít u sebe redukováním spotřeby plastu, mohli by využívat vlastní obaly na jídlo a na nápoje, připravovat si jídlo doma a používat látkové tašky. Nejčastějším návrhem na zlepšení na univerzitě bylo zavedení košů na separaci odpadu s příloženými popisky o procesu a důležitosti recyklace. Dalším návrhem bylo vytvoření sběrný výukových materiálů, která by mohla být poskytnuta všem studentům, aniž by se staré výukové materiály vyhazovaly a poté musely znovu tisknout. V univerzitních jídelnách by se podle studentů mohly jednorázové plasty nahradit znovu-použitelnými. Respondenti přišli také s nápadem pořádat prezentace, na kterých se budou moci ostatní studenti dozvědět více o recyklaci a zvýšit si tím povědomí o celé problematice.

6. Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit a analyzovat recyklační návyky vysokoškolských studentů studujících na univerzitě Ton Duc Thang ve Vietnamu. Během sběru a následné analýzy dat jsem zjistila, že studenti, kteří se účastnili výzkumu, si jsou poměrně vědomí rizik, které zhoršování životního prostředí a hromadění odpadu přináší a také příčin, které způsobují ekologickou degradaci.

Na začátku výzkumu jsem si položila dvě hlavní výzkumné otázky, na které jsem po dobu několika měsíců hledala odpověď. Jedním ze zjištění byl fakt, že studenti nechápou pojem recyklace v našem („západním“) chápání, ale vidí pod tímto pojmem termín Reuse neboli znovu-používání. Ve fokusních skupinách se tedy konverzace týkající se recyklace odkazovala na něco zcela jiného. Studenti tento pojem navíc vnímali na třech úrovních, a to jako znovu-používání, výrobu něčeho užitečného anebo něčeho zcela nového. Znalosti týkající se recyklace studenti získali především z univerzitního prostředí nebo se s tím setkali již doma. Novou informací pro mě bylo, že studenti vnímají velký rozdíl v přístupu k recyklaci mezi starou a novou generací, tuto nejednotu připisovali hlavně válce ve Vietnamu, která dle jejich názoru naučila obyvatele severu šetřit, neplýtvat věcmi, žít poskrovnu, a naopak jižní část země studenti považovali za mnohem méně přátelskou k životnímu prostředí. Podle jejich názoru je to podmíněno faktem, že jih byl během války podporován západními zeměmi a díky tomu měl všeho dostatek; tím pádem lidé nemuseli šetřit a jejich životy se staly odlišnými oproti zbytku země.

Velkou motivací recyklovat byla pro studenty odpovědnost za planetu Zemi, tvrdili že máme svou planetu chránit a pečovat o ni, protože odpad nejenže ohrožuje přírodu, ale také lidské životy. Kromě toho chápali recyklaci jako prostředek, který pomáhá šetřit finance. Tím, že si studenti ze staré plastové věci vyrobí něco, co potřebují, ušetří to, co by jinak utratili za nový produkt. Kromě toho mohou také využívat výhod, které někteří prodejci nabízejí, jako například sleva za nápoj nalitý do vlastního kelímku. Velkou motivací recyklovat bylo pro studenty ale i jejich rodiče a prarodiče obohacení chudých. Lidé ve Vietnamu prý uschovávají staré noviny, plastové lahve a konzervy a poté je prodávají sběračům odpadu, kteří je poté dále prodávají. Pro sběrače se jedná o velké usnadnění práce a také následný zisk z prodeje. Naopak negativní vztah k recyklaci měli studenti kvůli nedostatku času, lenosti a (domnělé) náročnosti recyklace. Jedním z hlavních důvodů, proč nerecyklovat byla právě lenost, která byla zpravidla podnícena velkým horkem, které ve Vietnamu panuje. Náročnost recyklace respondenti shledávali převážně v nedostatečném recyklačním zázemí, které jim tuto aktivitu ztěžuje. Kromě toho také tvrdili, že ne vždy mají inspiraci a náladu něco vytvářet.

Nadto někteří studenti tvrdili, že v důsledku časového vytížení ve škole nemají čas recyklovat a raději se věnují svým aktivitám.

Podmínky v Ho Či Mínově městě shledávali jako nedostatečné, nicméně oceňovali velkou nabídku ekologicky šetrných a rozložitelných sáčků, které nabízejí supermarkety. Studenti navíc vyjmenovali řadu alternativ k plasty, které město poskytuje, jako například bambusová a rýžová brčka a kelímky, případně listy, které mohou sloužit jako obal na potraviny v obchodech. V kampusu většina studentů kritizovala nedostatečné nebo spíše téměř žádné recyklační zázemí. Nelíbilo se jim, že nemají možnost recyklovat odpad a vlastně ani nevědí, co se s jejich odpadem děje. Nadto kritizovali univerzitní jídelnu, že neposkytuje možnost odnášení nápoje ve vlastním kelímku. Pro některé studenty byly podmínky v kampusu naopak dostatečné, neboť areál je dle jejich názoru čistý a na zemi se nic nepovaluje, také chválili knihovnu, která ve svých prostorách nabízí studentům opakované využívání látkových tašek. Studenti také oceňovali papírové hrníčky (namísto plastových) u zásobníků s vodou, které se nacházejí v celém areálu školy.

V poslední části fokusních skupin studenti přišli s možnostmi na zlepšení recyklačních podmínek. Jejich návrhy se týkaly jednak jich samých, poté celého kampusu, a nakonec Vietnamu obecně. Většina studentů si uvědomovala, že by měli nejprve začít u sebe a naučit se například nosit na nákup vlastní tašku, na jídlo s sebou svou krabičku a na nápoj vlastní lahev či kelímek. Návrhem pro univerzitu bylo zřízení košů na separování odpadu, využívání znovu-použitelného a případně rozložitelného nádobí v jídelně a v poslední řadě přišli s nápadem na zřízení sběrný starých učebních materiálů. Podle některých studentů se ve škole příliš tiskne a po zkouškovém období se papíry hned vyhazují; kdyby existovala sběrna těchto materiálů, snížila by se tím produkce odpadu a studenti by také šetřili své finance, které jinak vynaloží na tisk. Nakonec také respondenti zmínili nutnost zvyšování informovanosti o environmentálních problémech a recyklaci, protože lidé dle jejich názoru nerecyklují, protože nevědí, co za tříděním stojí a také nemají dostatek informací o celé problematice hromadění odpadu.

Položená otázka na začátku výzkumu zněla, jaké jsou recyklační návyky studentů a jaké faktory ovlivňují jejich třídění odpadu. Zeptám-li se tedy, zda studenti recyklují, odpověď bude ano. Mají k recyklaci poměrně kladný vztah, někteří se snaží věci přetvářet, omezovat spotřebu plasty nošením svých vlastních obalů a využíváním starých lahví. Nicméně plastové jednorázové krabičky a kelímky přesto vyhazují do koše, protože jim nejsou poskytnuty podmínky pro třídění odpadu. Zeptám-li se, zda recyklují v našem chápání recyklace, odpověď bude jednoznačně ne, protože pro to zkrátka nemají podmínky.

Seznam literatury

Knížní zdroje

- BENŮ, Zdeněk; ELSÄSSER, Thomas; HOUDKOVÁ, Lucie; PEČEK, Jan a kolektiv. *Efektivní způsoby zpracování odpadů: Recyklace*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, 2011. ISBN 978-80-214-4240-5.
- BROŽOVÁ, Silvie; KOSTANCIÁK, Anna; VÁŇOVÁ, Petra; JURSOVÁ, Simona a kolektiv. *Možnosti recyklace vybraných materiálů*. Ostrava: Vysoká škola Baňská, 2014. ISBN 978-80-7204-880-9.
- DUŠKOVÁ, Lenka; ŠAFAŘÍKOVÁ, Simona. *Kvalitativní metody pro rozvojová studia*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4740-7.
- FILIP, Jiří; BOŽEK, František; KOTOVICOVÁ, Jana. *Komunální odpad a skládkování*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2003. ISBN 80-7157-715-X.
- FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-468-9.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- HLAVATÁ, Lucie; IČO, Ján; KARLOVÁ, Petra; KUČERA, Karel a kolektiv. *Dějiny Vietnamu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2018. ISBN 978-80-7422-496-6.
- LOI, Luu Van. *Fifty Years of Vietnamese Diplomacy 1945-1995*. Hanoi: The Gioi Publishers, 2006. ISBN 2022591.
- MÜLLEROVÁ, Petra. *Vietnam: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-255-4.
- RUANE, Kevin. *War and Revolution in Vietnam, 1930–1975*. London: UCL Press, 1998. ISBN 978-1857283235.
- SCHWARZ, Michal; SRBA, Ondřej. *Vietnam v éře západních velmocí*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8492-6.
- STUDÍK, Pavel; TEPLÍK, Tomáš. *Vietnam: země rozmachu, země příležitostí*. Praha: Společnost Longa, 2006. ISBN 80-86391-20-5.
- ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-262-0644-6.

Online publikace

ABDUL-RAHMAN, Fahzy; WRIGHT, Susan Elizabeth. Reduce, Reuse, Recycle: Alternatives for Waste Management. Las Cruces: Cooperative Extension Service [online] 2014. Dostupné 14.01.2021 z: [Reduce, Reuse, Recycle: Alternatives for Waste Management \(nmsu.edu\)](#)

BONDS, Eric. Hegemony and Humanitarian Norms: The US Legitimation of Toxic Violence. *Journal of World-System Research*, str. 82-106 [online] 2013. Dostupné 14.03.2021 z: <http://www.ebscohost.com>

CECIL, Paul Frederick. Herbicidal warfare: The Ranch Hand project in Viet nam. New York: Praeger [online] 1986. Dostupné 13.1.2021 z: [Herbicidal warfare: the Ranch Hand Project in Vietnam \(fao.org\)](#)

CLAY, Sean. Increasing University Recycling: Factors influencing recycling behaviour among students at Leeds University. Leeds: University of Leeds [online] 2005. Dostupné 02.12.2020 z: [School of the Environment \(psu.edu\)](#)

COOK, Stuart; BERRENBURG, Joy. Approaches to encouraging conservation behavior: a review and conceptual framework. *Journal of Social Issues*, 37(2), str. 73-107 [online] 1981. Dostupné 02.12.2020 z: [Approaches to Encouraging Conservation Behavior: A Review and Conceptual Framework - Cook - 1981 - Journal of Social Issues - Wiley Online Library](#)

DHOKHIKAH, Yeny. Solid waste management in Asian Developing Countries: Challenges and Opportunities. Surabaya: Campus ITS [online] 2010. Dostupné 24.11.2020 z: https://www.researchgate.net/profile/Yeny_Dhokhikah2/publication/284942823_Solid_waste_management_in_Asian_developing_countries_Challenges_and_opportunities/links/5a626b80a6fdccb61c5279d1/Solid-waste-management-in-Asian-developing-countries-Challenges-and-opportunities.pdf

DOMINA, Tanya; KOCH, Kathryn. Convenience and frequency of recycling: implications for including textiles in curbside recycling programs. *Environment and Behavior*, 34(2), str. 216-238 [online] 2002. Dostupné 02.12.2020 z: [Convenience and Frequency of Recycling: Implications for Including Textiles in Curbside Recycling Programs - Tanya Domina, Kathryn Koch, 2002 \(sagepub.com\)](#)

EZEAH, Chukwunonye; ROBERTS, Clive. Analysis of barriers and success factors affecting the adoption of sustainable management of municipal solid waste in Nigeria. *Journal of Environmental Management*, 103, str. 9-14 [online] 2012. Dostupné 24.11.2020 z: [Analysis of barriers and success factors affecting the adoption of sustainable management of municipal solid waste in Nigeria - ScienceDirect](#)

FISHBEIN, Martin; AJZEN, Icek. Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research. Reading, MA: Addison-Wesley Fornell [online] 1975. Dostupné 02.12.2020 z: [Fishbein & Ajzen \(1975\) \(umass.edu\)](#)

FREY, Scott. Agent Orange and America at War in Vietnam and Southeast Asia. *Human Ecology Review*, str. 1-10 [online] 2013. Dostupné 13.01.2021 z: www.jstor.org/stable/24707567. Accessed 13 Jan. 2021

HEINEN, Joel. A review of, and research suggestions for, solid-waste management issues: The predicted role of incentives in promoting conservation behaviour. *Environmental Conservation*, 22(2), str. 157-166 [online] 1995. Dostupné 24.11.2020 z:

https://www.jstor.org/stable/44519077?seq=1#metadata_info_tab_contents

CHU, Pin-Yu; CHIU, Ja-Fun. Factors influencing household waste recycling behaviour: Test of an integrated model. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(3), str. 604-626 [online] 2003. Dostupné 02.12.2020 z: [A Simulation of Householders' Recycling Attitudes Based on the Theory of Planned Behavior | SpringerLink](#)

KÄKÖNEN, Mira. Mekong Delta at the crossroads: more control or adaptation? *AMBIO: A Journal of the Human Environment*, 37(3), str. 205-212 [online] 2008. Dostupné 13.01.2021 z: [Mekong Delta at the Crossroads: More Control or Adaptation? \(bioone.org\)](#)

KIM, Yeonshin; CHOI, Sejung Marina. Antecedents of green purchase behaviour: An examination of collectivism, environmental concern and PCE. *ACR North American Advances*, 32, str. 592-599 [online] 2005. Dostupné 02.12.2020 z: [\(PDF\) Antecedents of green purchase behavior: An examination of collectivism, environmental concern, and PCE \(researchgate.net\)](#)

MARTINI, Edwin. Agent Orange: History, science, and the politics of uncertainty. Amherst and Boston: University of Massachusetts Press [online] 2012. Dostupné 13.01.2021 z: [Agent orange: History, science, and the politics of uncertainty \(researchgate.net\)](#)

MENGES, Roland; SCHROEDER, Carsten, TRAUB Stefan. Altruism, warm glow and the willingness-to-donate for green electricity: an artefactual field experiment. *Environmental and Resource Economics*, 31(4), str. 431-458 [online] 2005. Dostupné 24.11.2020 z:

https://www.researchgate.net/publication/5146816_Altruism_Warm_Glow_and_the_Willingness-to-Donate_for_Green_Electricity_An_Artefactual_Field_Experiment

NASH, Brooke. Recycling: Why People Participate. Why They Don't The official website of the Commonwealth of Massachusetts [online] 2002. Dostupné 02.12.2020 z: [recycling why people participate why they don't | Recycling | Motivation \(scribd.com\)](#)

NGOC, Uyen Nguyen; SCHNITZER, Hans. Sustainable solutions for solid waste management in Southeast Asian countries. *Waste management*, 29(6) [online] 2009. Dostupné 24.11.2020 z:

<http://www.knowwaste.net/Documents/1-s2.0-S0956053X0800442X-main.pdf>

NHAM TUYET, Le Thi; JOHANSSON, Annika. Impact of chemical warfare with Agent Orange on women's reproductive lives in Vietnam: A pilot study. *Reproductive Health Matters*, 9(18), str. 156-164 [online] 2001. Dostupné 13.01.2021 z: [Impact of Chemical Warfare with Agent Orange on Women's Reproductive Lives in Vietnam: A Pilot Study on JSTOR](#)

SAKAI, Shin-ichi; YOSHIDA, Hideto, HIRAI Yasuhiro, ASARI Misuzu a kolektiv. International comparative study of 3R and waste management policy developments.

Springerlink, 13(2), str. 86-102 [online] 2011. Dostupné 19.01.2021 z: [International comparative study of 3R and waste management policy developments | SpringerLink](#)

SCHNEIDER, Petra; ANH, Le Hung a kolektiv. Solid Waste Management in Ho Chi Minh City, Vietnam: Moving towards a Circular Economy? *Sustainability*, 9(2), str. 286 [online] 2017. Dostupné 14.03.2021 z: [Sustainability | Free Full-Text | Solid Waste Management in Ho Chi Minh City, Vietnam: Moving towards a Circular Economy? | HTML \(mdpi.com\)](#)

STELLMAN, Jeanne Mager; STELLMAN, Steven a kolektiv. The extent and patterns of usage of Agent Orange and other herbicides in Vietnam. *Nature*, 422(6933), str. 681-687 [online] 2003. Dostupné 13.01.2021 z: [\(PDF\) The extent and patterns of usage of Agent Orange and other herbicides in Vietnam \(researchgate.net\)](#)

TAYLOR, Shirley; TODD, Peter. An integrated model of waste management behaviour: A test of household recycling and composting intentions. *Environment and Behavior*, 27(5), str. 603-630 [online] 1995. Dostupné 02.12.2020 z: [An Integrated Model of Waste Management Behavior: A Test of Household Recycling and Composting Intentions - Shirley Taylor, Peter Todd, 1995 \(sagepub.com\)](#)

TUCKER, Peter. Normative influences in household waste recycling. *Journal of Environmental Planning and Management*, 42(1), str. 63 [online] 1999. Dostupné 19.01.2021 z: [Normative influences in household waste recycling - ProQuest](#)

WUST, Sebastien; BOLAY, Jean-Claude; DU, Thai Thi Ngoc. Metropolization and the ecological crisis: precarious settlements in Ho Chi Minh City, Vietnam. [online] 2002. Dostupné 24.11. 2020 z: [Metropolization and the ecological crisis: precarious settlements in Ho Chi Minh City, Vietnam - Sébastien Wust, Jean-Claude Bolay, Thai Thi Ngoc Du, 2002 \(sagepub.com\)](#)

ZIERLER, David. The invention of ecocide: Agent Orange, Vietnam, and the scientists who changed the way we think about the environment. Athens: University of Georgia Press. [online] 2011. Dostupné 13.01.2021 z: [\(PDF\) David Zierler . The Invention of Ecocide: Agent Orange, Vietnam, and the Scientists Who Changed the Way We Think about the Environment . Athens: University of Georgia Press. 2011. Pp. xii, 245. Cloth \\$59.95, paper \\$24.95. \(researchgate.net\)](#)

Internetové zdroje

Change VN [online] 2019. Dostupné 14.01.2021 z:

[CHANGE - Trung tâm Hành động và Liên kết vì Môi trường và Phát triển \(changevn.org\)](http://changevn.org)

EPA, Environmental Protection Agency. Recycling Basics [online] 2016. Dostupné 14.01.2021 z:

[Recycling Basics | Reduce, Reuse, Recycle | US EPA](https://www.epa.gov/recycle/recycling-basics)

Global Alliance of Waste Pickers. Oficiální stránky globálního sdružení sběračů odpadu [online] 2009.

Dostupné 10.03.2021 z: globalrec.org

HCMC MONRE, Ho Chi Minh City Department of Natural Resources and Environment. Report on Solid Waste Management in Ho Chi Minh City; HCMC DONRE: Ho Chi Minh City, Vietnam [online] 2014. Dostupné 20.01.2021 z: [Ministry of Natural Resources and Environment - Home \(monre.gov.vn\)](http://monre.gov.vn)

MONRE, Ministry of Natural Resources and Environment of The Socialist Republic of Vietnam [online] 2017. Dostupné 10.02.2021 z: [Ministry of Natural Resources and Environment - Home \(monre.gov.vn\)](http://monre.gov.vn)

MZP, Program OSN pro životní prostředí (UNEP) [online] 2020. Dostupné 10.02.2021 z: [Program OSN pro životní prostředí \(UNEP\) - Ministerstvo životního prostředí \(mzp.cz\)](http://mzp.cz)

MZV, Trh s environmentálními technologiemi: Vietnam a Malajsie, Stav, perspektivy a obchodní příležitosti [online] 2019. Dostupné 19.01.2021 z:

[Analyza environmentalni technologie Vietnam a Malajsie.pdf \(mzv.cz\)](https://mzv.cz)

MZV, Ministerstvo životního prostředí podepsalo Akční plán spolupráce s Vietnamem [online] 2019.

Dostupné 10.02.2021 z: [Ministerstvo životního prostředí podepsalo Akční plán spolupráce s Vietnamem - Ministerstvo životního prostředí \(mzp.cz\)](http://mzp.cz)

OHI, Ocean Health Index [online] 2020. Dostupné 24.11.2020 z:

<http://www.oceanhealthindex.org/methodology>

Ocean Conservancy's Trash Free Seas Alliance [online] 2020. Dostupné 24.11.2020 z:

<https://oceanconservancy.org/about/partnership/trash-free-seas-alliance/>

Reportlinker: Vietnam Waste Management Market (2020–2025) [online] 2020.

Dostupné 02.12.2020 z: [Vietnam Waste Management Market \(2020 - 2025\) \(reportlinker.com\)](http://reportlinker.com)

Socialist Republic of Vietnam, Government portal, National strategy on climate change for period 2011-2020 [online] 2011. Dostupné 14.01.2021 z: [Strategies details \(chinhphu.vn\)](http://chinhphu.vn)

Socialist Republic of Vietnam, Government portal [online] 2020. Dostupné 02.12.2020 z: [About Vietnam \(chinhphu.vn\)](http://chinhphu.vn)

SPČR, Vietnam zajímají technologie na zpracování odpadů [online] 2019. Dostupné 10.02.2021 z:

[Vietnam zajímají technologie na zpracování odpadů \(spcr.cz\)](http://spcr.cz)

STATISTA [online] 2020. Dostupné 24.11.2020 z: <https://www.statista.com/statistics/444597/total-population-of-vietnam/>

TDTU, Ton Duc Thang University [online] 2020. Dostupné 10.02.2021 z: [About TDTU | Ton Duc Thang University](#)

Terracycle, Recyclin Terms and Definitions [online] 2020. Dostupné 14.01.2021 z: [Recycling Terms & Definitions · TerraCycle](#)

The he Xanh, Vietnam Green Generation Network [online] 2020. Dostupné 15.01.2021 z: [Thế Hệ Xanh \(thehexanh.net\)](#)

The Index Project, The Ocean Cleanup Array [online] 2015. Dostupné 15.01.2021 z: [Stories - The Index Project](#)

UNEP, UN Environment Programme. Summary report: Waste management in ASEAN countries [online] 2017. Dostupné 19.01.2021 z: [waste_mgt_asean_summary.pdf \(unep.org\)](#)

WB, The World Bank in Vietnam [online] 2020. Dostupné 13.01.2021 z: <https://www.worldbank.org/en/country/vietnam/overview#3>

Zero waste Saigon [online] 2021. Dostupné 15.01.2021 z: [Home - Zero Waste Saigon](#)

Přílohy

Příloha 1 – výzkumné otázky a interview guide (Anglická verze)

MAIN AND MINOR QUESTIONS FOR WHOLE RESEARCH

1. MAIN Q. - WHAT IS THE RECYCLING BEHAVIOUR OF TDTU STUDENTS?

-1. MINOR Q. - How do students at TDTU recycle in campus?

-2. MINOR Q. - How do students at TDTU recycle out of the campus? (home/city)

- What does it mean recycling for you?

- How do you normally get information about recycling?

-Do you recycle?

YES - How do you recycle?

- Where do you recycle? (home/uni)

- Do you recycle at home?

NO -What do you do with a trash?

- Do your products just get thrown away?

-What is the reason you do not recycle?

- What do you do with garbage?

- Do your classmates recycle?

- How do your classmates recycle?

- How is it at home? How does your family approach recycling?

- What are the benefits of recycling, if any?

- What are the impacts of non-recycling, if any?

- What are some reasons that effect your recycling?

- How is it with your lunch? Where and what do you usually have for lunch?

Take away - Do you usually take away food/ drinks?

YES - How many times a day/ a week do you take away something? (plastic, paper)

- What do you do if you are thirsty in the University? Do you have your own bottle for water?
- How can you avoid using plastic bags in market?
- How can you avoid using plastic straw, cup, box?

2. MAIN QUESTION- WHAT FACTORS ARE AFFECTING STUDENTS RECYCLING AT TDTU?

-1. MINOR Q. - What are the conditions to recycle in campus?

-2. MINOR Q.- What are students ideas to increase the recycling at TDTU? (solution)

- How is the recycling situation in campus?
- How satisfied are you with the recycling options in TDTU?
- Do you recycle in campus?
 - YES - How do you recycle in campus?
 - Where do you recycle in TDTU?
 - What do you recycle?

- Do these questions make you want to recycle more or less than before?
- If you could improve recycling at TDTU, how would you do it?
- If you were going to reduce plastic using at TDTU, how would you do it?
- What are your waste reduction ideas?
- How can you reduce plastic using?
- How do you perceive your consumption?

INTRODUCTION

Hello everyone, my name is Anežka Bímová and I will lead this focus group. I would like to thank you for coming and taking the time to attend this session. I am going to record this session, so I would like to ask, if you all agree to the recording of interviews for thesis purposes and also agree to use all your information in my thesis statement. As you can see, a focus group is a discussion with a group of people on some type of topic. The purpose of this focus group is to discuss why you students of Ton Duc Thang University, does or does not recycle and what conditions to recycle are in this campus. There are no right or wrong answers today, so you don't have to feel shy to share your experiences and opinions! The goal of this focus group is to take your thoughts and opinions that we will hear today and use them in my thesis statement. I will be asking you some questions about your recycling habits, behaviours, and opinions eventually some ideas for improvement of recycling conditions at university. The name of my work is Recycling behaviour among students at Ton Duc Thang University. I would like to emphasize that none of the information we collect or record today will include your name or any other identifiable information, only if you give me an agreement to use your names. This session should take about an hour. Your participation is voluntary, so if you will feel uncomfortable during the interview, you can leave the session at any time. Before we start, in order to ensure that everyone understand to the topic, I want to clarify what “recycling” means. Recycling includes any action where a bottle, can, glass, paper products or other materials are not thrown away but rather are collected in a manner to be recycled. Before we begin, are there any questions?

WRITTEN CONSENT

RESEARCH ABOUT RECYCLING BEHAVIOUR AMONG STUDENTS AT TON DUC THANG UNIVERSITY

GIVEN NAME	SURNAME	AGE	MAJOR	GRADE	CITY / COUNTRYSIDE	HOMETOWN	SIGNATURE	